

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 6.

Måndagen den 26 augusti.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 21, angående anslag till lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift;
nr 22, angående anvisande av medel till spannmålskreditfonden; och
nr 24, angående vissa åtgärder för bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 45, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 21, angående anslag till lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift;
nr 22, angående anvisande av medel till spannmålskreditfonden; och
nr 24, angående vissa åtgärder för bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur,

ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Denna inbjudan blev antagen av andra kammaren.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 18, angående ytterligare statsbidrag för utredning rörande reglering av Övre och Nedre Olandsån i Uppsala och Stockholms län.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter andra särskilda utskottets utlåtanden och memorial nr 9—22 samt tredje särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3.

§ 5.

Föredrogs tredje särskilda utskottets memorial, nr 4, angående ersättning till kansli- och vaktpersonalen hos tredje särskilda utskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1940. Nr 6.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnpliktslån.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.6 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 27 augusti.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 och den 24 innevarande augusti.

§ 2.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 20, angående ändring i grunderna för utlämnande av torvlån från industrilånefonden; och

nr 23, med förslag till lag med vissa bestämmelser om livförsäkring m. m. vid krig.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos följande från första kammaren överlämnade protokollsutdrag:

nr 47, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition, nr 20, angående ändring i grunderna för utlämnande av torvlån från industrilånefonden, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor; samt

nr 48, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att tredje särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition, nr 23, med förslag till lag med vissa bestämmelser om livförsäkring m. m. vid krig, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Dessa inbjudningar blevo antagna av andra kammaren.

§ 4.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 21, angående anslag till lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift;

nr 22, angående anvisande av medel till spannmålskreditfonden; och

nr 24, angående vissa åtgärder för bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter tredje särskilda utskottets utlåtande nr 5.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.5 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 28 augusti.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som anförde: Herr talman! Herr Holmbäck har till mig riktat en fråga, huruvida jag inför den föreliggande bristen på bensin och fotogen ämnar föreslå framläggande av förslag till den urtima riksdagen om åtgärder för att främja elektrifieringsarbetet i landet, såsom om bidrag till elektriska distributionsföreningar för ledningarnas utdragande till de särskilda gårdarna.

Jag vill till en början erinra att under nionde huvudtiteln för vartdera av budgetåren 1939/40 och 1940/41 uppförts ett reservationsanslag å 50,000 kronor till undersökning rörande landsbygdens elektrifiering. Genom beslut den 19 maj 1939 ställde Kungl. Maj:t av det för år 1939/40 beviljade anslaget ett belopp av sammanlagt 39,800 kronor till förfogande åt sex länsstyrelser att disponeras för undersökning rörande elektrifiering av respektive läns landsbygd i enlighet med i beslutet närmare angivna bestämmelser. Sedermera ställdes genom beslut den 9 februari 1940 ett belopp av 4,000 kronor till förfogande åt länsstyrelsen i Stockholms län för utredning angående elektrifiering av vissa kommuner inom Stockholms län och genom beslut den 1 mars 1940 ett belopp av 3,000 kronor till förfogande åt länsstyrelsen i Kopparbergs län för utredning angående ifrågasatt elektrifiering av Idre kommun inom Kopparbergs län. Beträffande det för budgetåret 1940/41 beviljade anslaget har meddelande lämnats länsstyrelserna, att framställningar om bidrag från detsamma böra ingivas till jordbruksdepartementet före den 1 oktober 1940.

Svar på fråga. (Forts.)

Hittills ha från ett par länsstyrelser inkommit utredningar av här ifrågasvarande slag med framställningar om bidrag till genomförande av elektrifiering. Dessutom ha framställningar inkommit från vissa kommuner med anhållan om bidrag. I de fall, där utredningar förelegat, ha överläggningar förts med representanter för vattenfallsstyrelsen angående lämpligaste formen att genom statens medverkan åstadkomma elektrifiering inom områden, där denna på grund av stora avstånd ställer sig för dyrbar för de enskilda.

Härefter yttrade:

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Jag får framföra min stora tacksamhet till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det svar som han lämnat, och jag tillåter mig att därtill foga även ett tack för hans älskvärdhet att mottaga en person som fått redogöra för det elektrifieringsföretag som jag särskilt intresserade mig för, när jag ställde denna fråga.

Jag tolkar herr statsrådets svar på det sättet, att då han säger, att det för närvarande pågår överläggningar med vattenfallsstyrelsen angående lämpligaste formen för elektrifieringen av sådana bygder där på grund av de stora avstånden en elektrifiering uteslutande genom enskilda medel skulle ställa sig för dyrt, ligger däri den tanken, att det är principiellt avgjort, att staten bör medverka för genomförande av den elektrifiering varom det här är fråga, alltså icke blott när det gäller utdragandet av stamledningar utan också i fråga om utdragandet av ledningar till de enskilda gårdarna. Jag tror, att genom svaret vunnits ett stort framsteg i den fråga som här är å bane, att det kommer att bli till mycket stor nytta för många trakter i Sverige, fjälltrakterna och vissa andra trakter, och att därigenom elektrifieringen skall föras framåt.

Att just jag har ställt denna fråga, beror på särskilda förhållanden. Redan för flera år sedan fick jag min uppmärksamhet riktad på att en stor kommun uppe i norra Uppland, nämligen Hållnäs, som ligger ute vid östersjökusten, trots att den ligger på endast några mils avstånd från Älvkarleby, ännu icke har elektrifierats. 1938 utarbetades ett förslag om hur en elektrifiering här skulle kunna ske, men det visade sig senare, att det hela blev för dyrt för befolkningen, och därför måste projektet ställas på framtiden. En anhållan hos landstinget lämnade intet resultat. Vid läsningen av 1940 års statsverksproposition fann jag visserligen, att i det läge, som då rådde, jordbruksministern hade ställt sig avvisande till att anvisa statsmedel för framdragande av ledningar till de särskilda gårdarna. Det var nämligen så, att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hade begärt ett dylikt anslag, men det avböjdes i statsverkspropositionen av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet med hänvisning till att först borde man ha klara de utredningar som skedde med stöd av anslag som riksdagen under två år hade beviljat. Statsmakternas och därvid även jordbruksministerns allmänna inställning till elektrifieringsfrågan var emellertid så gynnsam, att jag trots nyssnämnda yttrande vågade väcka en motion i frågan. Jag framhöll i denna motion just Hållnäs socken och sade bland annat följande: »Ett understöd för utförande av ett företag av den typ Hållnäselektrifieringen innebär skulle medföra flera fördelar. Huru vår olje- och fotogenimport kan komma att gestalta sig under kriget, kan icke överblickas, men under det sista världskriget fingo ett mycket stort antal gårdar å den svenska landsbygden och ett stort antal bostäder i städerna ligga i mörker, enär man icke kunde införskaffa fotogen. På andra håll fick man söka hjälpa sig fram med dåliga och farliga karbidlampor. Genom elektrifieringen skulle Hållnäs räddas från att

Svar på fråga. (Forts.)

komma i samma svåra belägenhet, samtidigt som man genom elektrifieringen finge möjlighet att driva alla stillastående motorer — för tröskning, malning, sågning, vedhuggning o. s. v. — med elektrisk kraft, varigenom även en avlastning av behovet av olja och bensen skulle ske. Särskilt kanske bör betonas, att möjlighet till belysning ute i fiskbodarna skulle innebära en hjälp för fisket och alltså en fördel för vår livsmedelshushållning.» I ett utlåtande som avgavs den 22 februari i år ställde sig utskottet avvisande, och dess tankegång var densamma som förelåg redan i statsverkspropositionen vid diskussionen av den begäran som framställdes från Göteborgs och Bohus län. Sedan har emellertid avspärrningen kommit och just den situation inträffat, som jag försökt skildra i motionen.

Nu väcker denna fråga en mycket stor uppmärksamhet ute i bygderna. Hållnäs var t. ex. föremål för ett par tidningsartiklar i Dagens Nyheter för några dagar sedan. Det är med den största tillfredsställelse jag konstaterar, att det av statsrådets svar framgår, att man i nuvarande läge hunnit så långt, att det icke är fråga om mer än att finna en lämplig form för beviljande av medel till dylik elektrifiering.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag ber att få begagna tillfället att säga några ord i denna fråga, fastän detta icke är en vanlig interpellationsdebatt.

Vid riksdagen 1939 väckte undertecknad och åtskilliga andra medlemmar av denna kammare en motion där vi togo sikte på elektrifieringen framför allt av fjällbygderna i vårt land. Vi uttalade i denna motion en förmodan, att den utredning i detta ärende som pågick skulle komma att taga lång tid och att det därför skulle komma att dröja mycket länge, innan det blev något av med det hela. Detta har tyvärr besannat sig i mycket hög grad. Ännu är inte utredningen färdig. Under den kris som nu inträffat äro dessa avlägset belägna bygder utan någon annan möjlighet till belysning än den som de kunna erhålla genom de bedrövliga karbidlamporna. Det är därför jag velat begagna tillfället här att taga fasta på vad statsrådet yttrade och understryka detta. Jag fattade nämligen hans uttalande på det sättet, att det nu skulle kunna finnas möjligheter att erhålla statsmedel för befrämjande av elektrifiering i de trakter där man saknar elektriskt ljus. Jag vill understryka nödvändigheten av att medel på lämpligt sätt ställas till förfogande för elektrifiering av bygder som nu sakna elektrisk kraft, och att denna sak bedrivs med all möjlig skyndsamhet.

Jag skulle här kunna nämna exempel på hur man under stora svårigheter arbetar med att få fram elektrifieringen. På exempelvis Holmön, belägen i Kvarken mellan Umeå och Vasa ungefär en mil från fastlandet, har elektrifieringsfrågan länge varit aktuell. Det har varit tanke på att lösa den genom en kabel från fastlandet, men det har ställt sig mycket dyrt, och för närvarande är det av kostnadsskäl icke möjligt att genomföra den saken. Nu har man emellertid på landshövdingens initiativ och med visst stöd av landstinget — man räknar åtminstone med att landstinget skall lämna ett bidrag, och man räknar också med att ortsborna sedan skola göra betydande insatser — sökt ordna elektrifieringsfrågan genom gengasdrift. Jag skall icke yttra mig om formen. Den kan naturligtvis diskuteras. Men här föreligger emellertid ett nödläge där man måste vidtaga åtgärder. I ett sådant fall vore det i högsta grad önskvärt och nödvändigt, att det kunde beviljas ett statsbidrag för denna behjärtansvärda sak.

Många andra sådana fall skulle kunna anföras. Jag har emellertid, herr talman, velat begagna detta tillfälle för att understryka nödvändigheten av

Svar på fråga. (Forts.)
att statsmedel ställas till myndigheternas förfogande på ett lämpligt och enkelt sätt för elektrifieringens befrämjande.

I detta anförande instämde herrar *Lindberg* i Umeå, *Johansson* i Norrfors, *Johansson* i Tväråselet, *Annér*, *Lindmark*, *Nilsson* i Norrlångträsk, *Akerström*, *Näsström* och *Osberg*.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**:
Herr talman! Jag kan meddela, att Västerbottens län i maj månad 1939 fick 5,500 kronor för att göra den undersökning som enligt min mening är absolut nödvändig, innan man kan sätta i gång en elektrifiering. Man måste ha en plan för det hela. Ifrån detta län har emellertid ännu icke kommit något förslag om utredning. Om man skall använda pengar för att vidtaga så viktiga åtgärder som det här är fråga om, får man naturligtvis se till, att en plan föreligger, där olika orter sammanförts på lämpligt sätt till särskilda elektrifieringsområden.

Sedan kommer man till det problem, på vilket exempelvis professor Holmbäck var inne. Det kan inom ett visst område bli låt oss säga 1,900 tecknade andelar, och insatsen för varje andel kan då exempelvis uppgå till 60 kronor. Att insatsen blir så stor, beror då på att det icke blivit tillräcklig anslutning. Hade det blivit tillräcklig anslutning, skulle kostnaderna kunnat stanna vid 40 à 45 kronor per andel. Man får naturligtvis söka finna ett system, där själva företaget, om det nu är vattenfallsstyrelsen eller ett bolag, tecknar alla andelar och så småningom portionerar ut dem, så att det hela icke kommer att stranda på att en del av befolkningen icke vågar gå med. Genom att ordna saken på ett sådant sätt kan man få det hela för mycket ringa insatser från statens sida. Vi komma att med uppmärksamhet följa detta problem och göra, vad som är möjligt att åstadkomma.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 20, angående ändring i grunderna för utlämnande av torvlån från industrilånefonden; samt

till tredje särskilda utskottet propositionen, nr 23, med förslag till lag med vissa bestämmelser om livförsäkring m. m. vid krig.

§ 3.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 19, angående medgivande för Stockholms stad att vidtaga vissa åtgärder för reglering av Mälaren m. m.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat andra särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser åttonde huvudtiteln;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser vissa anslag under nionde huvudtiteln;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser tionde huvudtiteln;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvestering i statens utlåningsfonder;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser femte huvudtiteln;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen angår kapitalinvesteringar i statens allmänna fastighetsfond avseende socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning av viss stationsutrustning vid telegrafverket; och

nr 16, angående ersättning till kansli- och vaktpersonalen hos andra särskilda utskottet.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 5.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser anslag till försvarsväsendets verkstadsnämnd jämte en i anledning av propositionen väckt motion.

Punkten 1:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2:o), ang. motionen I: 6 av herr Lindhagen.

*Motionen I: 6
av herr
Lindhagen.*

Efter föredragning av utskottets i punkten gjorda hemställan yttrade:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har varit med om beredningen av detta ärende i utskottet och även på den avdelning som först har behandlat detsamma. Jag har ingenting att erinra mot utformningen av motiveringen och heller ingenting att invända mot utlåtandets kläm. Jag är sålunda ense med utskottet. Jag har emellertid för min ringa del velat begagna detta tillfälle att säga några ord som jag tycker borde komma i kammarens protokoll som en deklARATION.

Utskottet är ju ense med herr Lindhagen om att man bör vara sparsam, även när det är fråga om den militära ekonomiska förvaltningen. Utskottet har emellertid icke kunnat dela herr Lindhagens uppfattning om att man i detta fall kan åstadkomma den önskvärda sparsamheten genom att skära ned anslaget med en eller ett par miljoner. Det är icke möjligt att avgöra, om man i detta fall kan åstadkomma sparsamhet genom att förfara på det sätt ett utskott och riksdagen under vanliga förhållanden bruka förfara, när man vill markera sin vilja till sparsamhet. Läget är ej sådant, att det går att handla på detta sätt. Jag är för egen del på det klara med att under nuvarande förhållanden måste de militära myndigheterna improvisera i högre grad, än de eljest måste göra. De måste handla snabbt och ha icke tid till övervä-

Motionen I: 6 av herr Lindhagen. (Forts.)

ganden, utan de måste understundom kanske ikläda sig utgifter, som de vid en noggrann och omsorgsfull prövning icke skulle vilja göra och icke behöfve göra. Med det är jag fullkomligt på det klara. Men jag tror att man ute i landet och även här i riksdagen likväl har en bestämd känsla av att hushållningen på det militära området i många fall skulle kunna vara betydligt bättre. Jag skulle vilja fästa de militära myndigheternas uppmärksamhet på vad utskottet säger i sitt utlåtande på sid. 3 just i ämnet sparsamhet. Det är mildt i formuleringen, men jag vill förmoda, att de militära myndigheterna begripa att det ligger allvar bakom detta uttalande. De militära myndigheterna skola inte inbilla sig, att därför att de nu på grund av omständigheternas makt fått ofantliga summor att röra sig med, vilket de ju förr inte varit vana vid, de inte behöva ådagalägga omsorgsfullhet och omsikt i prövningen av utgifterna och sålunda noggrannhet i den ekonomiska förvaltningen. Det är av vikt, synes det mig, att detta understrykes av det skälet, att det är mycket bättre att de militära myndigheterna i tid se efter, om en noggrann och sparsam förvaltning är möjlig att åstadkomma nu, än att det sedermera skall komma efterräkningar, att det skall bli ett räfst- och rättarting, där åtskilliga militära myndigheter få schavottera på ett sätt, som kanske inte är gagneligt för försvaret. Jag kan inte uttala mig tydligare, men jag hoppas att man på militärt håll förstår vad jag menar.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Lindmark*, *Sandberg* och *Johansson* i Björnlunda.

Herr Törnkvist: Det är ju ingenting, herr talman, att säga om maningar till sparsamhet. Dessa maningar äro kanske ännu mera behöfliga i tider som de nuvarande. Framför allt gäller detta den del av våra utgifter, som icke äro reglerade i vanlig mening utan gå utanför den normala riksstaten och sålunda ligga praktiskt taget utanför riksdagens domvärjo, såtillvida att det gäller att betala utgifter, som riksdagen inte haft något direkt inflytande över.

Jag kan inte underlåta att komplettera herr Jonssons anförande med det påpekandet, att den svaghet, som ligger i det komplex av utgifter, som herr Jonsson vidrört, hänger ju samman med vår förskottspolitik. För att den skall kunna fungera på tillfredsställande sätt ha vi ju tänkt oss att riksdagens förhandskontrollrätt skulle kunna bli ersatt dels av krisrevisionen, som är tillsatt och som jag antar är i högsta funktion och arbete, dels genom den prövningsrätt efteråt, som riksdagen genom uttalanden och beslut har förbehållit sig.

Kompletteringen av herr Jonssons anförande skulle från min synpunkt principiellt vara den, att därest vi skola undgå vad herr Jonsson nämnde, räfst- och rättarting ifråga om de militära utgifterna, är det nog nödvändigt att i tid förbereda sig på avveckling av förskottpolitiken, d. v. s. återställa riksdagens förhandsgranskningsskyldighet över ekonomien. Jag vill inte uttala mig om när ögonblicket kan vara inne, men jag vill uttala önskvärdheten av att man icke försummar den stunden, då en sådan övergång kan bli möjlig. Ty så snart den blir möjlig böra vi återgå till en normal, grundlagsenlig granskning av statsutgifterna.

Jag tror inte det skulle vara riktigt att i detta nu rikta uppmärksamheten på att militären kan få stå inför räfst- och rättarting, ty förskottpolitiken är ju militären inte ansvarig för. Följaktligen må det vara riksdagen, som i det slutliga får bära ansvaret för hur statens ekonomi hanteras i nuvarande läge. Det få vi inte låta bli att understryka i detta ögonblick.

Jag har velat säga detta, herr talman, som komplettering.

Motionen I: 6 av herr Lindhagen. (Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Det är ju så, att det är svårt att åstadkomma någon bevisning, när det gäller detta allmänna påstående att det slösas på det militära området. Men å andra sidan finns det mycket vederhäftiga människor, som påstå, att så är fallet, och man har mycket svårt att säga till dem, att detta påstående är oriktigt. Dessutom är det möjligen på det sättet, att då och då möter man ett eller annat, när det gäller detta område, som gör att man själv inte kan underlåta att bibringas den uppfattningen, att inom det militära området sker inte ett så noggrant bevakande av sparsamhetssynpunkterna som inom andra områden. Jag skall bara ta ett litet exempel.

Det existerar på ett ställe ett garnisonssjukhus. Detta garnisonssjukhus omspänner ett antal sängar, som är något större än vad som förekommer vid ett antal sjukstugor inom det län, där garnisonssjukhuset ligger. Men när det gäller förvaltningen och kassarörelsen på dessa sjukstugor, som lyda under landstinget, så skötes denna av en enda person, under det att garnisonssjukhusets kassarörelse och bokföring m. m. sådant drar en personalstock av mellan fem och sex personer på ett kontor.

Man måste givetvis bli något förvånad, när man gör sådana jämförelser, ty det måste innebära, att med dessa siffror kan man leda i bevis rent av, att själva organisationen, när det gäller detta område, inte kan vara tillfredsställande, utan att det måtte vara något fel med själva organisationen.

I fråga om användandet av militärens bilar — och där har man ju all anledning att spara så mycket som möjligt — så påstås det från många håll i dessa dagar — men jag kan inte ge något bevis för det — att, när det gäller att t. ex. hämta små sändningar vid järnvägen, skickas det i väg en bil utan någon tanke på, att det kanske senare samma dag kommer en ny sändning och att man kan ta allt på samma gång. Det skickas i väg bilar ständigt och jämt, sägs det, som hämta saker, i stället för att man kanske kunde ordna det så, att dessa kunde tas på en gång och man på det sättet kunde spara.

Det är naturligtvis svårt att göra något påstående, men det finns till och med en del folk som påstå, att dessa bilar ibland användas för nöjesändamål. Jag brukar säga till sådana personer, att då skall ni bevisa detta. Men dessa påståenden göras så intensivt och med sådan bestämdhet, att man börjar nästan tro, att det kanske ligger någon sanning bakom detta.

Jag har velat begagna detta tillfälle, när nu frågan kommit upp till diskussion, att påtala dessa saker, och jag hoppas, att så långt som möjligt det sker en ändring på detta område. Ty det verkar naturligtvis mycket tråkigt på menige man ute i landet, då man konstaterar sådana här saker. I dessa tider, när man försöker på alla möjliga sätt säga till folk, att man måste spara, när det gäller den offentliga förvaltningen, sticker det i ögonen på en hel massa människor, då man konstaterar sådana här saker, som dem jag nu talat om.

Jag skall alltså med denna utgångspunkt instämma i det anförande, som herr Conrad Jonsson här hållit.

Herr Lithander: Herr talman! Jag skulle vilja ge uttryck åt den uppfattningen, att den sparsamhet, som den förste ärade talaren förordade, skall gälla inte endast det ämne, som vi nu ha på föredragningslistan, utan det synes mig önskvärt att den tillämpas på alla områden, där allmänna medel användas, så att ett försiktigt handhavande av dessa får vara som en ledtråd överallt. I annat fall fruktar jag, att vi komma i ganska svårt ekonomiskt läge. Handhavandet av skattemedel bör överallt ske i den andan, att man återvänder till den tidigare i Sveriges riksdag gällande uppfattningen om handhavandet av allmänna medel.

Jag har på denna punkt icke något yrkande, herr talman.

Motionen I: 6 av herr Lindhagen. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Statsbidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Det förefaller mig vara en brist i utskottets utlåtande att man här inte på något sätt redogjort för vad den verkliga kostnaden blir för anskaffande av en gasgenerator till jordbrukstraktor. Det talas om att priset för en sådan gasgenerator skulle vara ungefär 1,450 kronor, och av det skulle nu staten släppa till en del, så att jordbrukaren, som anskaffar generator, skulle få betala 1,000 kronor. Sedan skulle montaget av denna generator kosta ungefär 450 kronor. Man har inte talat om att härtill kommer en ganska betydande kostnad, nämligen den nödvändiga omändringen av motorn på en traktor. Man måste nämligen på den höja kompressionen, och det kostar en hel del pengar. Enligt uppgifter jag har fått skulle kostnaderna för omändringen av själva motorn röra sig mellan 500 och 1,500 kronor. Således bli ju kostnaderna för anskaffande av denna gasgenerator till en jordbrukstraktor betydligt större, i vissa fall ända upp till dubbelt emot de siffror, som framgå av utskottets utlåtande och som också tidigare meddelats, när man intresserade jordbrukarna för att anskaffa dessa generatorer.

Jag ville bara ha sagt att jag tror det hade varit önskligt att man talat om även denna kostnad i tid, så att inte jordbrukarna, när de få reda på detta, komma att känna sig i viss utsträckning lurade.

Jag skulle sedan vilja fråga utskottet, om man skaffat sig kännedom om, huruvida det finnes erforderliga delar — jag tänker på kannor, kolvar och sådant — som behövas för att kunna öka kompressionen i motorerna till de många importerade traktorer, som vi ha här och för vilka man nu ämnar anskaffa dessa gasgeneratorer. Finnas sådana delar i lager eller har man material av den beskaffenhet, att man kan tillverka sådana? Har en sådan tillverkning satts i gång, så att det icke, när man nu skall börja med dessa gasgeneratorer, blir brist på sådana delar, som nödvändigt behövas för att omändra motorerna så att de verkligen bli användbara. Jag skulle, som sagt, vilja fråga, om man inom utskottet gjort klart för sig, huruvida det finnes sådant erforderligt material och behövliga reservdelar.

Jag skulle också vilja fråga, om man från utskottets sida kan säga någonting om, när leveransen av dessa generatorer verkligen kan börja. Det har berättats mig — jag vet icke, om det är riktigt — att man härvidlag ännu står på försöks- och experimentstadiet, att man ännu icke kommit fram till den typ eller de typer, som man ämnar tillverka. Om så är förhållandet vore det önskligt att jordbrukarna få reda därpå, så att de icke lita på att generatorerna efter relativt kort tid bli färdiga för påmontering.

Det är dessa funderingar, som jag har haft, och jag vore tacksam, om man från utskottets sida kunde säga, hur det ligger till med dessa saker.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! I anledning av vad som här har berörts vill jag nämna, att man tänkt sig, att man skulle träffa uppgörelse med de olika firmorna om påmonteringen av dessa generatorer för en viss genomsnittskostnad. Vissa traktorer

Statsbidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer.
(Forts.)

skulle ju komma att draga mindre kostnad, medan andra skulle draga större kostnad. Jag fann emellertid, att det med ett sådant system var praktiskt taget omöjligt att få bestämd klarhet i förhållandena. Den ena traktormotorn kan ju vara mera sliten än den andra. För att kunna beräkna kostnaderna måste man således ha tillgång till en klar statistik härutinnan. Men man vet ju icke vem som beställt de olika aggregaten. Jag fick emellertid uppgift om att för en traktor, som icke är utsliten utan fullt brukbar, skulle påmonteringen draga en kostnad på mellan 350 och 450 kronor. Det har av livsmedelskommissionen meddelats i radio och genom pressen, att man utöver de 1,000 kronor, som själva aggregaten skulle kosta, har att räkna med detta belopp på mellan 350 och 450 kronor.

När det gäller vissa importerade traktorer, kunna kostnaderna för påmonteringen, efter vad jag hört, komma att gå till mera än 450 kronor. Jag har emellertid sagt till gengasbolaget att enligt min mening torde beställaren under sådana förhållanden ha rätt att avgöra om han fortfarande vill stå för beställningen eller icke. Då hålla ju icke de kalkyler, som förutsattes vid köpet. En överenskommelse bör därför i sådant fall träffas mellan vederbörande köpare och säljare.

Att man lät vederbörande firmor stå såsom säljare och tillät dem att få en viss avans, var naturligtvis i den avsikten att de, så snart beställningen var gjord, skulle intressera sig så för saken, att de förvissade sig om att sådana där delar, som herr Andersson i Dunker talade om, verkligen finnas. I motsatt fall borde man således försöka anskaffa sådana om möjligt. Jag kan nämna, att jag i måndags vid besök i Överums bruk träffade samman med två representanter för en traktorfirma, vilka därvid yttrade att vi ha så mycket att vi klara oss.

Vad tiden för gengasaggregatens leverans beträffar, kan jag nämna, att enligt ett meddelande som jag fått skulle fem aggregat vara färdiga för påmontering å fem traktorer vid Ultuna. Vid arbetet härmed kan man då, innan man gör de andra aggregaten få klart för sig, vilka förändringar, som böra vidtagas, för att aggregaten skola passa. Man hinner göra de ändringar som behövas, varigenom man kan förebygga ytterligare kostnader, när de övriga aggregaten skola placeras ut på de olika beställarna. De fem aggregaten bli på det sättet som ett mönster för de andra. Fabriken kommer alltså att tillverka de andra aggregaten med iakttagande av de erfarenheter man vunnit. Härigenom blir ju påmonteringen betydligt lättare. Jag har räknat med att så snart man fått reda på alla de brister, som eventuellt kunna förefinnas, kan man sätta i gång med tillverkningen och göra aggregaten färdiga i den takt, som tillverkningskapaciteten tillåter.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Av herr statsrådets anförande tycks det nog framgå, att det låg en viss sanning i vad jag yttrade, att man, när det gäller dessa gasgeneratorer, ännu icke hunnit just mycket längre än till försöksstadiet. Därför finns det nog anledning frukta, att det kommer att dröja rätt länge, innan man verkligen får dessa aggregat tillverkade i den utsträckning, att det blir av någon större betydelse för jordbruket. Det torde väl vara så, att man icke allt för mycket kan räkna med dem i höst, men man kan ju hoppas på dem till våren.

Herr statsrådet yttrade något rörande kostnaderna, men därvidlag måste det väl föreligga något missförstånd på något håll. Han nämnde, att förutom inköpspriset på generatorerna, som för jordbrukarna skulle bli 1,000 kronor, skulle påmonteringen i medeltal kosta 450 kronor. Ja, så långt torde det

Statsbidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer.
(Forts.)

väl vara alldeles riktigt, men vad jag yttrade mig om förut var de övriga kostnader, som komma till, nämligen kostnaden för förändringen av själva motorerna. Vid användningen av gasgeneratorer blir ju motorns styrka väsentligt förminskad, och då försöker man motarbeta detta genom att höja kompressionen i motorerna. Men det är en ganska dyrbar historia. Det måste göras en del ändringar i själva motorblocket, eller också skall man skaffa andra kannor till cylindrarna eller göra andra ändringar. Det var om dessa förändringar, som komma till, som jag talade. Enligt den uppgift, som jag fått, skulle kostnaderna härför gå till mellan 500 och 1,500 kronor per motor. Jag vet ett speciellt fall, då en firma lämnade anbud på sådana förändringar. Bara för erforderlig förändring av motorn begärdes 1,500 kronor. Jag har icke funnit, att utskottet nämnt något härom i sitt utlåtande. Enligt vad jag själv känner till, kan man frukta att jordbrukarna komma att känna sig besvikna, när de få reda på detta. Om jag icke misstager mig, tror jag saken ligger till på det sättet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Om herr Andersson i Dunker tolkar mitt yttrande på så sätt, att jag skulle sagt att aggregaten skulle befinna sig på försöksstadiet, så är det en felaktig tolkning. Det är tidigare prövat att aggregat av den och den beskaffenheten passa alla dessa olika traktorer. Nu håller man på att ordna en tillverkning av alla tillförselrör och sådant som hör till, så att allt skall passa, när påmontering av aggregaten skall ske. Det är uteslutande det, som det nu gäller. Det andra är prövat.

Vad beträffar de kostnader upp till 450 kronor, som jag nämnde, så äro däri inräknade förändringar av motorn för högre kompression. Då gengasbolaget förhandlade med vederbörande i denna sak, slutade förhandlingarna med det resultatet, att detta skulle kosta högst 450 kronor. Nu har jag också hört andra uppgifter, ehuru jag icke hört nämnas en så hög summa, som herr Andersson i Dunker nämnde. För en Harvester traktor har jag hört nämnas en kostnad av 700 kronor för påmontering och förändring av motorn. Det beror ju mycket på, om traktormotorn är mycket försliten eller icke. Då kan det vara fråga om, huruvida man vill sätta på ett aggregat på en sådan traktor, om det alltså överhuvud taget är lönt att göra förändringen. Då befinner man sig i samma situation, som då man står och väger, om man skall utbyta motorn mot en ny, eller om man skall göra om kannorna på den gamla.

Sedan överläggningen härmed slutats, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond för byggnads- och inredningsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser vissa kapitalinvesteringar i fonden för förlag till statsverket; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 av anslagsmedel för vissa byggnadsarbeten m. m. vid försvarsväsendet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 54, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition, nr 19, angående medgivande för Stockholms stad att vidtaga vissa åtgärder för reglering av Mälaren m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Denna inbjudan blev antagen av andra kammaren.

§ 10.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 19 angående medgivande för Stockholms stad att vidtaga vissa åtgärder för reglering av Mälaren m. m.

§ 11.

Föredrogs tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

*Ändring i
vissa delar av
förordningen
om mödra-
hjälp, m. m.*

Genom en den 1 augusti 1940 dagtecknad proposition, nr 5, vilken hänvisats till tredje särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp;
- 2) förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning;
- 3) förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukassor; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 2 § 3 mom. och 4 § lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förhaft en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion, nr 4, av herr *Herlitz m. fl.*

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda författningsförslagen, måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till motsvarande författningar; samt

B) att den i ärendet väckta motionen, I: 4, måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Reservation hade avgivits av herr *Jacobson*, som hemställt,

att de genom propositionen framlagda förslagen till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen om moderskapspenning och till förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen om erkända sjukkassor icke måtte av riksdagen bifallas;

samt att riksdagen måtte för sin del besluta, att det genom propositionen framlagda förslaget till ändring i barnavårdslagen skulle erhålla i reservationen föreslagen lydelse.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Skoglund: Herr talman! Jag har med intresse tagit del av propositionen och av utskottsutlåtandet och fått den uppfattningen, att vad som föreslås icke medför alltför omfattande ändringar. Jag skall för min del gärna erkänna, att jag tror att moderskapshjälpen är av stor betydelse och att det är riktigt, att samhället lämnar behövt stöd till de hem, där verkligt behov föreligger. För min del vill jag dock nu som tidigare framhålla, att jag anser den bästa formen vara att förmå kvinnorna att ansluta sig till en sjukkassa och alltså på den vägen bereda det stöd de behöva för att bemästra de särskilda utgifter och besvärligheter, som ofta hänga samman med att ett barn kommer till världen.

Men, herr talman, i övrigt tycker jag nog, när det blir tal om moderskapspenningen, att både Kungl. Maj:t och utskottet gått alldeles för lätt förbi de stora ekonomiska utlägg, som det där är fråga om. Departementschefen säger, att han icke vill i detta sammanhang taga upp till prövning frågan om moderskapspenningen. Utskottet i sin tur uppmanar socialstyrelsen att följa utvecklingen på detta område och, om så behöves, komma med erinringar. Utskottet tror dock tydligen icke att någonting kan göras omedelbart och utan särskilda utredningar. Men utskottet säger, att det är kanske icke möjligt att avvakta socialvårdskommitténs utredning, utan det eventuellt kan bli så, att en utredning måste göras snabbare. Jag vill för min del säga, att här finnes det möjlighet att vidtaga ganska långt gående åtgärder utan några märkvärdiga utredningar alls. När socialministern går att bereda nästa års budgetstat, kan han helt enkelt föreslå nya bestämmelser beträffande moderskapspenningen, d. v. s. han kan föreslå en sänkning av det beskattningsbara belopp, som berättigar till moderskapspenning. Det kan icke vara riktigt — om vi gå mot sämre statsfinanser — att vi utdela 75 kronor till alla kvinnor, som föda barn, oavsett om det finnes behov av sådan hjälp eller icke i hemmet. Vill socialministern för rätt att erhålla denna moderskapspenning sänka gränsen till, låt mig säga 1,000 kronor eller eventuellt något högre beskattningsbart belopp, tror jag att de hem, där det finns verkligt behov av hjälp, också få sådan hjälp, och ändå göra vi en icke ringa besparing för statsverkets räkning. Jag vill framhålla, att jag anser, att socialministern — jag antar att han i det fallet kan få ett ganska gott stöd av finansministern, som inte har allt för stort överflöd av pengar — bör taga sig en funderare på saken.

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)

Herr **Lindqvist**: Herr talman! I anledning av det yttrande, som avgivits av herr Skoglund, är det väl riktigt att det också säges några ord från utskottets sida i saken.

Jag vill då först för min del giva ett varmt erkännande åt socialministern för det sätt, på vilket han behandlat detta svåra, jag vill nästan säga ömtåliga ärende. Jag tror, att socialministern valt en klok väg, när han nu med hänsyn till den kritik, som framkommit om mödrahjälpen, gått denna väg att föreslå, låt mig säga, mindre reformer men därför kanske icke mindre verk samma reformer. Det har varit klokt, säger jag, att han gått denna väg och ställt sig avvaktande för att se i vad mån de nu föreslagna förändringarna komma att leda till rättelser på detta område, där tydligen vissa misshälligheter varit rådande. Det är också glädjande, vill jag säga, att utskottet vid behandlingen av denna proposition varit så enigt. Man kan ju säga, att det är ett enigt utskott, som tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju endast i en detaljpunkt, som det finnes en reservation, och den gäller en detaljfråga.

Jag vill till protokollet för i dag ha fogat några ord till vad utskottet anför i sitt tillstyrkande av det kungl. förslaget. Utskottet säger, att utskottet anslutit sig till den av socialstyrelsen och departementschefen »angivna principiella utgångspunkten, att frågan om mödrahjälpens organisation och grunderna för verksamheten företrädesvis bör ses såsom ett socialvårdsproblem, icke såsom ett problem enbart angående åstadkommande av besparingar med hänsyn till rådande statsfinansiella läge». »Det sociala intresse», säger utskottet vidare, »som mödrahjälpen avser att tillgodose, måste enligt utskottets mening anses vara av den vikt att någon begränsning av denna samhälleliga hjälpverksamhet i och för sig icke bör ske.» Detta är ett enhälligt uttalande av utskottet och bör sålunda betyda mycket även i framtiden.

Nu talade herr Skoglund här om moderskapspenningen, och, om jag fattade honom rätt, uppmanade han därvid socialministern att vid framläggandet av staten för nästa budgetår pröva, huruvida icke en ändring beträffande denna hjälpform bör komma till stånd. Ja, det är mycket möjligt, att en ändring därvidlag bör komma till stånd, exempelvis på sådant sätt som statsrevisorerna ha ifrågasatt. Men jag anser det dock icke lämpligt att redan vid den tidpunkt, som herr Skoglund ifrågasatte, taga upp denna fråga till förnyad granskning, utan det torde vara bättre att ännu någon tid vänta och se. Utskottet har även givit uttryck åt den uppfattningen att det icke alls är nödvändigt att avvakta socialvårdskommitténs förslag, utan att man, om det visar sig erforderligt, bör taga upp denna fråga till behandling redan innan socialvårdskommittén kommit med sitt slutliga arbetsresultat. Jag vill passa på att inom parentes säga, att det vore i hög grad önskvärt, om socialvårdskommittén kunde påskynda sitt arbete. Gång efter annan när det gäller sociala reformer stöter man på detta, att man skall avvakta resultatet av socialvårdskommitténs arbete. Om det finns någon möjlighet att påskynda detta arbete, tror jag, att det skulle vara till nytta. Det kan ju sägas vara alldeles onödigt att jag här påpekar detta, ty jag vet, att såväl socialministern som ordföranden i socialvårdskommittén icke gärna kunna ha någon annan mening än jag om det önskvärda i att få fram detta resultat så fort som möjligt, men det kan ändå icke skada att stryka under denna önskan även från denna talarstol.

Herr talman! Jag skall nöja mig med vad jag här anfört och med det erkännande jag givit åt socialministern. När man går igenom alla de yttranden, som kommit in från barnavårdsnämnderna ute i landet, är det mycket glädjande att där finna så stor förståelse för denna sociala hjälpfråga. Den är så stor, att man väl knappast i någon annan fråga funnit en så stor förståelse som den man kunnat konstatera beträffande mödrahjälpen. Skulle det, såsom

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
utskottet sagt, visa sig, att den reform som här föreslagits icke är tillräcklig för att få bort alla felaktigheter, få vi taga upp frågan på nytt. Men jag hoppas livligt, att de ändringar beträffande mödrahjälp och moderskapspenning, som här föreslås, skola hjälpa åtminstone ett gott stycke, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Hallén**: Herr talman! För oss som äro ledamöter i statsrevisionen är det synnerligen tacknämligt, att den omfattande undersökning av mödrahjälpverksamheten över hela landet, som vi i följande föreslog, nu resulterat i såväl denna proposition som de praktiska åtgärder, vilka utskottet föreslagit. Jag vill i anslutning till vad herr Lindqvist har uttalat framhålla, att även den som har uppmärksamheten fäst på de brister och felaktigheter, som denna betydelsefulla lagstiftning kan lida av, icke behöver ha mindre förståelse för den utomordentliga välsignelse den har, och att kritiken emot avigsidorna alls icke får tydas såsom någon bristande förståelse för lagens verkliga betydelse.

Av de anmärkningar som vi inom revisionen framfört är det särskilt en, som har blivit föremål för olika behandling från statsrådets sida och från utskottets. Jag syftar därvid på frågan om kontrollen över barnavårdsnämnderna i den mån dessa göra sig skyldiga till oriktigheter eller mot förordningen stridande utanordningar av medel. Vi hade föreslagit, att barnavårdsnämnderna skulle på något sätt göras ansvariga för oriktiga utbetalningar. Att sådana förekommit i stor omfattning har icke kunnat undvikas. Vi anförde en del ganska drastiska exempel därpå. Vi påpekade, huru man på ett håll hade låtit hjälpen få användas till inköp av 65 meter klänningstyg. I ett annat fall hade bidraget använts till inköp av rakknivar och skidor till familjemedlemmarna. I Bohuslän var det vanligt, att när det gällde kostförbättring anslogos oproportionerligt stora belopp till inköp av kaffe, en vara som ju visserligen i denna tid kan ha sitt stora värde men som ur folkhygienisk synpunkt, när det gäller barnaföderskor, ändå kanske är av tvivelaktigt värde. Inköp av sidenblusar, cykelslangar, baddräkter, sportdräkter och annat sådant har det också funnits en hel del exempel på. Särskilt ute i landsorten ha en del barnavårdsnämnder icke förstätt sin uppgift utan i strid mot mödrahjälpns nämndens beslut och mot denna förordnings allmänna föreskrifter på detta sätt disponerat pengarna. Vi mena alltså, att nämnderna skulle göras ansvariga för dessa fullständigt oriktiga utbetalningar. Socialstyrelsen har föreslagit, att icke barnavårdsnämnderna utan kommunerna skulle göras ansvariga för detta. Men då har det kommit invändningar från Svenska stadsförbundet och från Landskommunernas förbund, och i anledning därav har statsrådet menat, att ansvaret skulle påläggas barnavårdsnämnderna. Utskottet har däremot i sin tur ryggat tillbaka inför denna möjlighet och sagt, att detta är en tanke, som är ganska främmande. Det vore en form av redogöraransvar gentemot staten, som skulle stadgas för kommunala förtroendemän vid omhändertagande av statsmedel. Och utskottet säger litet längre fram i sitt utlåtande, att det »icke kunnat finna, att någon liknande bestämmelse förekommer i andra fall där kommunala organ omhändervä statsmedel».

Men, herr talman, jag undrar, om detta egentligen är alldeles riktigt. Om t. ex. en skolstyrelse utanordnar medel på grund av att den felaktigt tolkat förordningen om dyrtidstillägg eller bestämmelserna om vikariatsersättning eller för slöjdlärare eller annat sådant, eller om den kommer in med en ansökan för sent, så åstadkommer den ekonomisk förlust. Denna drabbar visserligen icke skolstyrelsens ledamöter per capita, utan det är skoldistriktet som sådant som får bära denna. Principen att en kommunal myndighet får vidkän-

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
nas felaktigt gjorda utbetalningar är således ingalunda ny. Och om man icke vill gå in för linjen att barnavårdsnämndernas ledamöter personligen skola göras ansvariga — det vore väl hårt — så tycker jag åtminstone, att kommunerna som sådana skulle göras ansvariga för att dessa oriktigt utbetalda medel återbetalas.

Utskottet har, som sagt, icke velat gå med på detta utan har i stället menat, att det räcker med att i praktiken dessa pengar i de flesta fall återbetalas till statsverket, och i händelse en eller annan barnavårdsnämnd vägrar stå domstolsvägen öppen. Jag tycker, att detta icke är någon tillförlitlig och säker väg, utan att det vore en betydligt bättre, om det kunde fastslås, att kommunen, för vilken barnavårdsnämnden alltså här är ett organ, skulle vara ansvarig för detta. Jag tror, att det skulle vara av stort värde. Om det sedan kan vara bristande omdöme hos en barnavårdsnämnd, blir det kommunens ensak att göra upp med denna nämnd. Men att en kommun skall göras ansvarig anser jag vara synnerligen betydelsefullt och hoppas därför, att härmed ingalunda sista ordet skall vara sagt i denna fråga. Jag tror också, att vi inom statsrevisionen även i år skola följa denna fråga med uppmärksamhet. Kanske blir det anledning att återkomma och visa, att det verkligen föreligger behov att här fasthålla vid att kommunen skall vara den ansvariga.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Jag skall be att få understryka, att mödrahjälpen är en av de mera förnämliga former av social hjälpverksamhet som man praktiserar. Även om anslaget för densamma undan för undan har höjts, så ligger det dock ännu icke i nivå med vad som kan anses vara påkallat.

Vad jag för dagen önskar påtala är den ändring som består däri, att man med en månad har framflyttat tiden för utbetalning till den havande kvinnan av förskott å moderskapspenningen. Det säger sig självt, att de som söka hjälp i denna form äro i ganska starkt behov av slanten för att skaffa material till kläder för det väntade barnet. Med den tidpunkt som nu stipulerats är barnet fött innan kvinnan kommer i åtnjutande av pengarna till materialanskaffning. I regel är det väl även så, att man syr med den största glädjen under den tid, då man känner sig fysiskt bäst lämpad att göra det. Det nuvarande förslaget är alltså ur praktisk synpunkt ganska olämpligt, och jag tycker, att herr Jacobsons reservation är mera tillfredsställande än utskottets förslag.

Till herr Skoglund skulle jag vilja säga, att hans anförande var typiskt för det bakåtsträveriets parti, som han representerar. Jag fick eljest nyss i pressen del av vad en myndighetsperson vid fängvården förklarar, nämligen att det kvinnliga klientelet i fängelserna brott mest består av barnamord och fosterfördrivning. Och han tillade, att med den dyrtid och svåra tid i övrigt, som vi gå till mötes, kommer detta klientel säkert att ökas. När man har ett sådant framtidsperspektiv, bör man sannerligen icke rekommendera att sänka inkomstgränsen och taga till sådana åtgärder, som herr Skoglund här rekommenderat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Jacobsons reservation.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag skulle vilja anknyta till vad den sista ärade talarinnan har sagt angående förskottsbestämmelsen. Såvitt jag förstår har Kungl. Maj:t här gjort ett försök att få en praktisk åtskillnad mellan moderskapspenning och mödrahjälp. En hel del av de klagomål, som riktats emot mödrahjälpen och moderskapspenningen, har efter vad jag kan förstå berott på en sammanblandning av de båda hjälpformerna. Jag tror icke man kan

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.) säga, att det är för sent att under de sista månaderna av havandeskapet få ut dessa 75 kronor för att sy kläder åt det väntade barnet. Jag gjorde en gång en undersökning på ett stort antal barnaföderskor i en fabrik för att få reda på, vid vilken tid före barnets födelse som de avbröto sitt arbete. Det visade sig då, att de sällan slutade tidigare än 14—8 dagar före nedkomsten. Då kan det väl icke vara så illa ställt, om man har en dryg månad på sig att sy dessa kläder. Det synes mig vara viktigt att här få poängterat, att moderskapspenningen är en sak som har med själva förlossningen att göra och icke med någonting annat. Och detta sker genom bestämmelsen att barnet skall vara fött innan vederbörande får detta bidrag, och att man endast har medgivit möjligheten av ett förskott för att ordna vissa praktiska detaljer. Däremot är mödrahjälpen avsedd just till hjälp under säregna förhållanden och har kommit till för att bl. a. förhindra barnamord och fosterfördrivning, som den föregående talarinnan nämnde om. Mödrahjälpsformen har kommit till för att man vid sådana förtvivlade förhållanden skall kunna ge en verklig och ordentlig hjälp, under det att moderskapspenningen är någonting, som man funnit, att ett mycket större klientel kan behöva.

Jag är glad, att herr Skoglund i sin kritik här icke gick in för en sammanslagning av dessa båda hjälpformer. Tanken på en sådan sammanslagning har framkastats i statsrevisorernas berättelse och sedan tillstyrkts i vissa yttranden från länsstyrelser och mödrahjälpsnämnder. Jag är mycket glad, att detta icke här har angivits såsom en väg ur de svårigheter som finnas. Kungl. Maj:t har också tagit avstånd från en sådan åtgärd så till vida, att Kungl. Maj:t säger sig icke nu vara färdig att fatta ett beslut i denna fråga. Jag hoppas, att när det fått gå ett eller annat år med de ändringar, som här föreslås, det skall visa sig, att man även med så relativt små ändringar som här gjorts skall ernå ett resultat, som kommer att eliminera de olämpliga former, som med rätta kritiserats av statsrevisorerna. Jag måste säga, att när jag första gången läste revisorernas berättelse, fick jag en formlig chock vid tanken, att det skulle vara så förfärligt illa ställt. Men jag tror, att den efterundersökning, som socialstyrelsen gjort, visserligen visar att det varit missförhållanden, men att dessa icke på något vis kunna sättas såsom norm för alla mödrahjälpsnämnders sätt att handha saken. Få de nu en tillsynsmyndighet, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, som har sig verkligen ålagt att övervaka denna verksamhet, och detta instrument står till tjänst med råd och anvisningar, så är jag övertygad om att dessa nämnder, som äro så fulla av verkligt god vilja att göra en insats och ha så mycken glädje för denna möjlighet därtill, som staten bereder dem, skola visa sig förståndiga och handla på bästa möjliga sätt.

Jag skall icke gå in i några detaljer beträffande frågan om kommunernas eller barnavårdsnämndernas ansvar. Jag vill bara säga till herr Hallén, som drog fram denna sak, att i utskottet var man på det klara med, att om man skulle lägga ett personligt ansvar på barnavårdsnämndernas ledamöter, skulle det bli ytterst svårt att få folk att åtaga sig sysslan såsom ledamot av barnavårdsnämnd. Jag skulle för min del tro, att det vore klokt att, såsom herr Hallén säger, lägga ansvaret direkt på kommunen. Men det ansåg man sig inom utskottet icke kunna göra utan menade, att denna sak borde tagas upp i samband med socialvårdskommitténs utredning i frågan huruvida kommunerna skulle lämna bidrag till detta eller icke. Utskottet, som inser svårigheterna, har tröstat sig med att det i praktiken har gått bra, när det exempelvis gällt fördelningen av arbetslöshetsanslag, och att det därför också bör kunna gå bra att lösa denna fråga.

Herr talman! Eftersom jag har ordet måste jag till sist be att i likhet med herr Lindqvist få uttala min tacksamhet till socialministern för att han hand-

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)

haft denna svåra fråga på ett sådant sätt. Jag är övertygad om att kvinnor över hela landet dra en suck av lättnad över att det här icke blivit några större svårigheter vid tillämpningen av denna hjälpform, som är utomordentligt populär ute i landet.

Herr Hage: Herr talman! Jag har bevisat två utskottssammanträden i denna fråga. Vid ett av dessa sammanträden uttalade jag samma uppfattning, som sedermera kommit till uttryck i den av herr Jacobson avgivna reservationen eller att förslaget att framflytta tiden för erhållande av förskott å moderskapspenning och moderskapshjälp icke borde bifallas. Jag skulle helst sett, att detta förslag icke influtit i propositionen. En framflyttning innebär, såvitt jag förstår, en ekonomiskt sett mycket obetydlig fördel för det allmänna. Ur ekonomisk synpunkt är förslaget således ganska omotiverat. Däremot är det naturligtvis, som redan påpekats, mycket fördelaktigt för en blivande barnaföderska, om hon på ett tidigt stadium kan få ut pengar för att köpa in material till kläder åt det barn, som skall födas. Förfärdigande av kläder kan ju icke gärna ske — om barnaföderskan skall arbeta med detta — strax före förlossningen. Jag tror det vore mycket bättre, om den gamla bestämmelsen finge stå kvar. Men nu finns det säkerligen mycket små utsikter för att reservationen kommer att bifallas, och jag vill därför icke nu framställa något yrkande om bifall. Men skulle det bliva votering, kommer jag att rösta för bifall till reservationen.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till herr Skoglund. Jag kan därvidlag inskränka mig till att framhålla, att det icke blott är folk, som tillhör de allra lägsta inkomstgrupperna, som äro i behov av den hjälp, som det här är fråga om. Ankomsten av en liten världsmedborgare kan även för andra än de allra lägsta inkomsttagarne medföra ekonomiska svårigheter. Detta gäller t. o. m. de lägst avlönade i allmän tjänst, till exempel sådana, som ha tillfällig anställning. Man bör härvid icke uteslutande taga hänsyn till storleken av den inkomst, en person för tillfället åtnjuter. Man bör även fästa avseende vid sådana omständigheter som den, att vederbörande nyligen genomlevat en lång arbetslöshetsperiod eller att hans anställning är av så tillfällig art, att han riskerar att snart bliva arbetslös. Skulle man till dess yttersta konsekvenser tillämpa de principer, som synbarligen omhuldas av herr Skoglund, nödgades man antagligen utesluta en hel mängd personer, tillhörande de befolkningsskikt, som jag nyss talade om, och det vill jag för min del icke vara med om.

Det vore önskligt, att mina kamrater i kammaren tittade en liten smula på de siffror, som återfinnas på sid. 135 i propositionen. Där finnes en skala, som visar, att i vissa län, särskilt i övre Norrland, antalet mödrar, som erhållit mödrahjälp av ett eller annat slag, utgjort 80 % av hela antalet barnaföderskor, under det att procenten i andra delar av landet endast varit 20. Det är klart, att detta i någon liten mån kan bero på, att bestämmelserna på somliga håll tillämpats mera generöst än på andra. Men jag skulle dock tro, att denna skala är en ganska god »barometer» för bestämmande av det allmänna ekonomiska tillståndet i olika delar av landet. Man har ingen anledning att exempelvis taga siffrorna för övre Norrland som bevis för att lagstiftningen har missbrukats. Jag har särskilt velat framhålla detta.

Slutligen skulle jag vilja säga till herr Hallén, att jag icke tror, att det finns anledning att antaga, att dessa medel i fortsättningen komma att användas på det felaktiga sätt, som påtalats av statsrevisorerna. De, som ute i kommunerna gjort sig skyldiga till missbruk vid dispositionen av ifrågavarande medel, ha fått en tillrättavisning och komma därför antagligen att framdeles taga sig till vara. Det torde därför icke behöva införas så drakoniska bestämmelser som

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
den, att vederbörande barnavårdsnämnd skall kunna förpliktas återbetala medel, som oriktigt utbetalats. Jag tror, att utskottets linje i detta fall är den riktiga. Från den utgångspunkten och med det undantag, som jag förut nämnt beträffande den av herr Jacobson avgivna reservationen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Bara en kort replik till herr Hage angående förskotten. Jag skulle vilja stryka under, att det är meningen, att förskottsutbetalning endast skall ske undantagsvis. Enligt lagens bestämmelser skall moderskapspenning utbetalas av sjukkassa efter företeende av intyg från läkare eller barnmorska, att barnet är fött. Detta är huvudregeln. Man har emellertid velat skapa möjlighet för vederbörande att få förskott, om det är alldeles nödvändigt. Sjukfassorna ha dock tagit för vana, att, så snart någon begär det, utbetala förskott. Detta har medfört en hopblandning av mödrahjälp och moderskapspenning. Mödrahjälpen har kommit att användas för ändamål, för vilket moderskapspenningen varit avsedd. Personer, som icke ha råd att förrän under sista månaden inköpa material till kläder, kunna ju begära mödrahjälp tidigare. Det står särskilt i förordningen och understrykes i Kungl. Maj:ts proposition, att man bör söka mödrahjälp så tidigt som möjligt. Det är denna hopblandning, som har medfört svårigheter.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag vill säga till herr Hage, att jag är övertygad om, att vi befinna oss i det läge, att vi icke ha möjlighet att fortsätta att rent automatiskt utdela penningar till människor, oavsett om behov föreligger eller icke. Då jag alltså utgår ifrån, att vi måste röra oss med ganska snävt begränsade tillgångar för sociala ändamål, anser jag det högst angeläget, att först och främst de människor, som äro i behov av hjälp, bliva hjälpta. Beträffande hjälpen till mödrar är det en framkomlig väg att begränsa rätten till erhållande av moderskapspenning och sedan låta de familjer, som äro i behov därav, få mödrahjälp. Innan jag slutar, skulle jag vilja säga till fröken Hesselgren, att jag med flit icke rört vid statsrevisorernas förslag om en hopslagning av moderskapspenningen och mödrahjälpen, ty det är en rätt så invecklad fråga. Moderskapspenning utgår från sjukfassorna. En hel del av sjukfassornas medlemmar har betalat avgifter för erhållande av ett större moderskapsunderstöd. Denna senare form av hjälp till självhjälp anser jag för min del, att vi böra sträva efter att bevara. Därför kan man icke utan vidare slå ihop moderskapspenningen och mödrahjälpen.

Medan jag har ordet, skulle jag vilja göra en liten randanmärkning. Herr statsrådet talar om i propositionen, att de särskilda föredragandena i nämnderna lämpligen borde vara kvinnor. Efter den omändring förslaget undergått har utskottet ansett sig icke behöva yttra sig härom. Jag hade vid socialvårdskommitténs yttrande fogat en liten reservation, i vilken jag uttalat, att jag ansåge, att till föredragande borde utses lämpliga personer, män eller kvinnor. Jag tillåter mig understryka, att det bland barnavårdsnämndernas ledamöter finnes mycket duktiga män, som handlägga dessa ärenden på ett synnerligen förtjänstfullt sätt. Det finnes ingen orsak att utestänga dem. Jag anser, att det skulle vara lika olämpligt att införa en dylik föreskrift här som det skulle vara att föreskriva, att till medlemmar av kommunalnämnderna företrädesvis borde utses män. Huvudsaken är, att man utser duktiga och ansvarskännande människor, de må sedan vara män eller kvinnor.

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har i tredje särskilda utskottet framfört mina synpunkter på denna fråga. Jag har gjort det därför att jag i egenskap av tjänsteman varit i tillfälle iakttaga huru barnavårdsnämnderna handhava mödrahjälsverksamheten. Propositionen avser att råda bot för de missförhållanden, som förmenats föreligga beträffande barnavårdsnämndernas sätt att handhava ifrågasvarade verksamhet.

Jag måste säga, att jag aldrig inom de tre län, där jag varit i tillfälle studera denna verksamhet, sett, att sådana felaktigheter begåtts vid utdelande av mödrahjälsmedel som dem, herr Hallén i sin egenskap av statsrevisor konstaterat. Jag är dock övertygad därom, att statsrevisorernas uppgifter på denna punkt äro riktiga. Genom den nu föreslagna reformen har man sökt förebygga dylika missbruk. Man har velat undvika, att medel utdelas i sådana fall, då det icke är behov av hjälp. Jag måste säga, att den, som tror, att man genom att bifalla föreliggande proposition kommer att nå nämnvärt längre än vi redan nått, säkerligen blir besviken. Enligt min uppfattning hänger det hela på organisationen.

Beträffande moderskapspenningen delar jag helt statsrevisorernas uppfattning, att den bör inordnas i mödrahjälpen. Alla, som erhålla mödrahjälp, erhålla moderskapspenning, och jag förstår ej, varför icke de få övriga kvinnor, som komma i åtnjutande av moderskapspenning, lika bra skulle kunna gå till barnavårdsnämnderna och få hjälp i stället för till sjukkassorna. De, som äro försäkrade, komma ju alltid att erhålla sin moderskapspenning från de sjukkassor, vari de äro försäkrade. Beträffande organisationen vill jag framhålla, att jag finner det olämpligt, att barnavårdsnämnderna, som icke äro ansvariga för besluten, skola få giva mödrahjälsnämnderna anvisningar såväl beträffande beloppen som beträffande sättet för medlens användning.

De, som sitta i en barnavårdsnämnd, äro icke mer än människor. De äro generösare, om de icke ha redovisningsansvar för de medel, som skola utdelas. Jag anser, att barnavårdsnämnderna böra vara beslutande ifråga om mödrahjälpen och att kommunerna böra få vidkännas en viss del av kostnaderna för mödrahjälsverksamheten. På så sätt skulle barnavårdsnämndernas verksamhet på detta område komma att ställas under de kommunala revisorernas kontroll. Därest så skedde, skulle sannolikt verksamheten komma att — utan att någon, som behövde hjälp, bleve tillbakasatt — ställas under den effektiva kontroll, som är nödvändig för att förhindra att medel utdelas i onödan.

Ingen av de sociala reformer, som på senare år genomförts, har blivit så högt uppskattad av kommunerna och enskilda medborgare som just mödrahjälslagen, och det vore att beklaga, om riksdagen skulle finna sig nödsakad att i någon mån minska utgifterna för denna verksamhet. Jag tror dock, att alla de, som äro praktiskt verksamma i det sociala arbetet, med tillfredsställelse skulle hälsa, att en reform komme till stånd i syfte att åstadkomma, att den, som ej behövde hjälp, icke finge sådan, medan däremot den, som behövde hjälp, finge denna i större utsträckning än som nu är fallet. Det syftet nå vi aldrig, om vi icke organiserera om hela verksamheten, så att ansvaret för allt vad som sker förankras hos barnavårdsnämnderna. Kommunerna böra få vidkännas viss del av kostnaderna. Mödrahjälsnämnderna böra avskaffas. Det är min syn på saken, herr talman, men jag yrkar ändå bifall till utskottets hemställan.

Fru Nordgren: Herr talman! Diskussionen har i stor utsträckning kommit att röra sig om moderskapspenningen. Jag ber att till socialministern få uttala mitt varma tack för att han icke velat rubba grunderna för denna hjälpverksamhet och för att inget förslag framlagts om inarbetandet av moderskaps-

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.) penningen i mödrahjälpen. Ty en sammanslagning av moderskapspenningen och mödrahjälpen komme, enligt min mening, att få till följd att ett stort antal barnaföderskor, som nu reda sig med en moderskapspenning på 75 kronor, i stället komme att söka mödrahjälp, varigenom kostnaderna härför komme att stiga högst väsentligt, medan återigen andra komme att draga sig för att söka sådan hjälp och till följd därav komme i en ställning, som både ur moderns och barnets synpunkt måste betecknas såsom otillfredsställande.

Jag blev något förvånad över, att herr Hallén ansåg det lämpligt att här anföra detaljerade exempel på de mest markanta fallen av missbruk, som förekommit ifråga om mödrahjälpen. Det är riktigt, att sådana fall förekommit, och likaledes är det riktigt att, om man vill bevara mödrahjälpen från att råka i vanrykte, man bör se till att missförhållandena avhjälpas. Alla, som arbeta på det sociala området, ha väl erfarenheter av att det icke finnes någon hjälpform, där icke missbruk kunna förekomma. Det är ju för övrigt så, att missbruken falla mera i ögonen än alla de fall, där man utnyttjat hjälpen på rätt sätt.

Det finns emellertid en punkt i det nu föreliggande förslaget, som jag under utskottsbehandlingen hyst starka betänkligheter emot att biträda. Jag syftar på den bestämmelse, enligt vilken vid barnaföderskans död skall kunna lämnas mödrahjälp, icke bara för täckande av de kostnader, som varit förenade med barnsörden, vilket jag anser naturligt, utan även till kostnaderna för barnets vård till och med sjätte månaden. Detta är en ny form av barnavård, till alla dem vi ha förut, som det hade varit lyckligt, om man väntat med, tills den pågående utredningen angående samordnandet av vår socialvård slutförts. Det står ej heller i överensstämmelse med det uttalande till propositionen, som socialministern gjorde, då mödrahjälpen infördes, i vilket uttalande det starkt underströks att hjälpen var avsedd för mödrarna och att barnets behov skulle tillgodoses genom moderskapspenningen. Jag vill även erinra om att den ursprungliga beteckningen på denna hjälp — »hjälp åt mödrar och barn» — som befolkningskommissionen föreslagit, ändrades i den kungl. propositionen. Jag tror, i förbigående sagt, att den ruckning på bestämmelserna, som mödrahjälpnämnderna på egen hand företogo, i det att de utsträckte hjälpen även till barnet — hur behjärtansvärd saken än kunde vara — i sin mån medfört, att man ansett sig kunna använda moderskapspenningen på annat sätt, än vad som från början varit avsett. Detta, att hjälp skall utgå till barnet vid moderns död, är emellertid en så ömtålig och behjärtansvärd sak, att jag icke ville yrka avslag, ehuru socialstyrelsen avstyrkt att denna utsträckning av hjälpen sker. Och där ett verkligt behov föreligger, är det kanske icke så mycket att säga om saken.

Jag har mig väl bekant att mödrahjälpen är mycket populär ute i landet och vilken betydelse den fått. På en punkt ansluter jag mig emellertid till vad som anförts av herr Hedlund i Östersund, nämligen den, att det vore bättre att de, som skola föreslå till vilka ändamål mödrahjälpen skall användas och i vilken utsträckning den skall utgå, också finge besluta i saken samt att — liksom då det gäller bidragsförskotten — kommunerna finge bära en, om än ringa del av kostnaderna. Jag vill icke härmed ha uttalat någon bestämd mening om huru denna fråga slutgiltigt bör ordnas, men jag tror, att det är den enda vägen att komma till rätta med de missförhållanden, som här kommit till synes och som det är naturligt att de förekommit i en så vidsträckt hjälpverksamhet som ifrågavarande.

Så vill jag även säga några ord om förskottsbestämmelserna. Jag kan icke bestrida, att vad fru Rönn-Christiansson härom anført har sin fulla riktighet. Om förskott överhuvud skall ha någon betydelse, måste det kunna betalas ut

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
i så god tid, att vederbörande hinner ordna för sig, med utstyrelse till barnet och dylikt. Gentemot vad fröken Kerstin Hesselgren anförde, vill jag framhålla, att även om man kanske kan sluta sitt arbete t. o. m. så sent som några timmar före förlossningen, kan man icke gärna vid framskridet havandeskap sätta sig vid symaskinen för att sy, utan risk att framkalla för tidig förlossning, vilket ju icke är önskvärt. Att jag för min del icke anslutit mig till den av herr Jacobson avgivna reservationen beror på vad som anförts av statsrevisorerna och socialstyrelsen, att dessa förskott ofta använts till andra saker än de avsedda av hela den stora skara, som tillika har uppburit mödrahjälp. Och i likhet med fröken Hesselgren tror jag, att de mödrar, som befinna sig i sådana ekonomiska omständigheter att de behöva förskott på moderskapspenningen för barnets utrustning, säkerligen också komma att söka mödrahjälp. De, som icke anlita mödrahjälpmedel, torde reda sig utan dylikt förskott.

Jag ber till sist att ännu en gång få uttala den bestämda förhoppningen, att man icke rubbar på hjälpformen med moderskapspenning. Ty jag har den uppfattningen — och jag vill deklarerera den ärligt — att hur behjärtansvärd mödrahjälpen än är, är det för mig, som socialt arbetande, ett intresse att vi icke i alltför stor utsträckning införa en behovsprövning av det slag, som är nödvändig för rena understödsfall. I stället bör man hjälpa människorna att hjälpa sig själva i största möjliga utsträckning, alltså gå socialförsäkringens väg, även om denna i vissa fall till största delen bygger på samhällsligt understöd. Den vägen ha vi gått, när det gällt hjälpen till de gamla. Jag tror icke, att folkpensioneringen skulle haft den stora popularitet den har, om den varit ordnad med individuell behovsprövning. Eller de barnbidrag, som utgå till änkors barn och föräldralösa barn — och som det icke riktats någon kritik mot, utan som skattas högt på alla håll.

Jag har, som sagt, velat deklarerera denna min mening, därför att jag ansett, och allt fortfarande anser, att hjälp till självhjälp är den ur alla synpunkter bästa formen för samhällets stöd åt de ekonomiskt svaga samhällsgrupperna.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall först tillåta mig att med stor tillfredsställelse konstatera, att i utskottets utlåtande och den debatt, som här förts, det praktiskt taget icke förekommer något eko från de angrepp, som utanför riksdagen hos vissa offentliga språkrör ägt rum mot mödrahjälpen särskilt efter de anmärkningar, som framställdes av statsrevisorerna. Hela den föreställningen, att man skulle kunna genomföra en reform av denna karaktär utan att missbruk och missgrepp skulle kunna ifrågakomma, vittnar om, att man överhuvud icke tänkt sig in i hur det beslut, som vi en gång fattade om mödrahjälpen, i praktiken skulle komma att verka.

Det ligger i sakens natur, att överhuvud all offentlig stödverksamhet kan under vissa omständigheter och i vissa fall missbrukas. Jag tror ej, att någon kontroll i detta avseende kan bli tillräckligt effektiv. Den positiva nyttan av reformer av detta slag har i alla fall ansetts så övervägande i förhållande till de missbruk, som kunna komma i fråga, att man icke på grund av dem tvekat om beslutet.

Jag är, som sagt, mycket glad åt, att de formliga och allvarliga attacker, som på vissa håll förekommit särskilt strax efter statsrevisorernas utlåtande,

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
 ändå icke ha funnit — såvitt jag kunnat fatta av diskussionen — något enda eko i kammaren.

Jag skall i övrigt icke ingå på någon som helst detaljdiskussion. Hela detta spörsmål, om kommunerna skola bidra till mödrahjälpen och om man skall överflytta beslutanderätten till barnavårdsnämnden, kan icke i dag prövas. Jag tror även att det är så, att en organisationsomläggning är icke bara förenad med fördelar utan även med nackdelar. Jag föreställer mig, att om vi gått den av herr Hedlund utpekade vägen den gång vi genomförde reformen, skulle skillnaden i praxis på olika håll i landet blivit något fullkomligt fantastiskt. Nu ha vi mödrahjälpnsnämnderna, som i alla fall centralisera sina beslut till varje län. Om varje barnavårdsnämnd på eget ansvar skulle ha tillämpat de bestämmelser, som mödrahjälpförordningen införde, skulle vi ha fått över 2,400 självständigt beslutande instanser. Jag menar, att det ligger i sakens natur, att när man skulle begynna i varje fall måste det ha lett till helt annat slags och mycket våldsammare ojämnheter än vi nu ha.

Vi veta t. ex. vad fattigvården beträffar, att det finnes nivåskillnader, som äro mycket stora, mellan olika kommunala organ — som ensamma besluta — och som icke äro motiverade av olika levnadsvillkor i de olika kommunerna — i varje fall icke ensamt. Nivåskillnaderna äro så stora, att man egentligen borde söka åstadkomma rättelse. Det kan hända, att somliga ge för mycket, men det är ganska säkert, att många ge för litet. Det finnes ytterst en möjlighet till rättelse genom besvär till länsstyrelsen, men det är en svår väg att gå.

Jag menar alltså, att frågan, om man skall ändra hela organisationen, måste prövas med allra största noggrannhet. Får man socialstyrelsen som verkligt tillsynsorgan, bör ju en något så när likartad praxis kunna genomföras. För min del har jag litat på detta.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det hölls en mödrahjälpkonferens redan några månader efter det förordningen började tillämpas här i Stockholm med ombud för alla mödrahjälpnsnämnder. Där uppfattade jag hela diskussionen och tankegången så, att man skulle i all den utsträckning det överhuvud var möjligt utdela mödrahjälpen i form av naturahjälp. Det är fortfarande min uppfattning, att om man utdelar så mycket man överhuvud kan i naturahjälp, blir mödrahjälpen riktigt använd. Det är ju de pengar, som vederbörande mottagare av mödrahjälpen själv efter eget gottfinnande så att säga — även om det finnes anvisningar — disponera, vilka blivit föremål för de missbruk, som ha påtalats.

Nu erkänner jag icke som missbruk alla de ting, som statsrevisorerna anmärkt på. De saker, som herr Hallén i dag uppräknade, äro uppenbara missbruk. Men det finnes ett par andra saker i statsrevisorernas framställning, som jag ej — i varje fall ej utan vidare — erkänner vara missbruk av mödrahjälp och moderskapspenning.

Jag skall begränsa mig till ett par ord om mödrahjälpen och moderskapspenningen. Moderskapspenningen ställes kontant till förfogande för alla, som befinna sig i visst inkomstläge och ansöka om moderskapspenning. Den skiljer sig följaktligen till hela sin karaktär från mödrahjälpen. Mödrahjälpen är — skall åtminstone rätteligen vara det — föremål för en synnerligen intensiv individuell behovsprövning. Man har bredvid denna, en sådan individuell behovsprövning underkastade hjälpform velat ha en annan hjälpform, som betyder, att man så att säga visar större förtroende för människorna. Beloppet är ju också, med hänsyn därtill och till hela arten av hjälpen, begränsat på ett annat sätt än beloppen för mödrahjälpen.

Frågan, huruvida man skall slå ihop dessa bägge hjälpformer, vill jag nu icke taga ståndpunkt till utan vidare i dag. Men jag kan ju anmäla stor tvek-

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
samt vid tanken på att göra en sådan sammanslagning, som statsrevisorerna pekat på. Jag är icke säker på, att det icke är ganska nyttigt ur många synpunkter, att varje blivande moder vet, att hon kan lösa sina största svårigheter helt enkelt genom att anmäla sig och begära hos sjukkassan att få ut den i alla fall ganska lilla moderskapspenning.

Ja, herr talman, för min del hoppas jag, att efter den behandling, som ärendet nu fått, det skall visa sig, att diskussionen om mödrahjälpen kommer att dämpas och stillas en smula — vilket naturligtvis icke betyder något annat än att både socialstyrelsen och statsmakterna skola ha ögonen på frågan även i fortsättningen, om det skulle visa sig, att man ej på dessa vägar kan komma till rätta med de missbruk, som föreligga.

För mig är det värdefullaste av vad som förekommit här, att de svenska statsmakterna praktiskt taget enhälligt slå vakt om denna, som jag är övertygad, socialt alldeles utomordentligt värdefulla form för hjälp åt fattiga mödrar i landet.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Hedlund framhöll, att ett sätt att få fram större ansvar hos barnavårdsnämnderna vore att giva dem ensamma beslutanderätt och att även en viss del av det beslutade beloppet skulle påföras kommunen. Jag är redan förekommen i att frambara de betänkligheter, som hysas på olika håll, genom det som statsrådet här erinrade om.

Det är nog så, att om barnavårdsnämnderna ensamma skulle få fatta beslut, skulle den enhetlighet, som är eftersträvansvärd, alldeles spolieras och man skulle förfara på olika sätt. Ute i kommunerna, särskilt i de kommuner där nöden vore störst, skulle det bli ett strävare och strängare betraktelsesätt.

Om det skulle finnas en viss relation mellan statsbidraget och det kommunala bidraget, är det också klart, att det skulle kunna leda dithän, att det bleve särskild sparsamhet och njugghet i just sådana kommuner, där skattestrycket vore stort och nöden störst och där just de barnaföderskor funnes, som hade mest behov av effektiv hjälp. Jag befarar, att man genom att på detta sätt medengagera kommunerna skulle införa bestämmelser, som bleve ogynnsamma för mödrarna i de fattiga kommunerna. Jag undrar då, om det icke är betydligt enklare med den linje, som jag tillätit mig anbefalla, nämligen att kommunerna, sålunda icke längre barnavårdsnämnderna utan kommunerna, göras ekonomiskt ansvariga. Jag vill påpeka, att enbart från Göteborgs och Bohus län förelågo 1939 icke mindre än 15 fall av anmärkningar från länsstyrelsen med krav på beloppens återbetalande. Mig veterligen — om jag är rätt underrättad — ha de aldrig återbetalats, och fråga är, om man på exekutiv väg kan få ut dem. Den väg, som utskottet anvisar, nämligen att på domstolsväg få rättelse, är icke framkomlig.

Jag tror, att det är högst lämpligt, om statsrådet tager i övervägande, om man icke borde göra kommunerna ansvariga för de felaktigt utbetalade beloppen. Då komme nog ansvarskänslan, i den mån det behöves, att ökas inom barnavårdsnämnderna.

För resten, herr talman, vill jag säga fru Olivia Nordgren, att man får icke underskatta barnavårdsnämndernas ställning och mena, att de icke ha beslutanderätt. Det ha de i praktiken ganska mycket. Om en barnavårdsnämnd avstyrker en framställning, händer det nästan aldrig, att mödrahjälpnämnden bifaller. Där barnavårdsnämnden blivit riktigt orienterad i de allmänna principerna och det finnes viss samverkan mellan den och mödrahjälpnämnden, vet jag, att vad den förelår blir i de flesta fall det slutliga beslutet. Nu tror

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.) jag, att den stora massan av barnvårdsnämnderna i landet handla i känslan av att de i realiteten om än icke formellt äro med och fatta verkliga beslut.

Herr **Hage**: Herr talman! Det är väl antagligt, att man, när denna fråga skall utredas i fortsättningen, kommer att taga viss hänsyn till den debatt, som går av stapeln i dag. Det är med hänsyn till detta, som jag har anledning att säga några ord i anslutning till herr Hedlunds anförande.

Herr Hedlund sitter på en av Norrlandsbänkarna liksom jag. Hans anförande innehöll säkerligen en hel del mycket värdefulla synpunkter. Men det är en synpunkt som jag vågar säga har mycket liten resonans i de skattetyngda kommunerna i Norrland. Han framförde nämligen den synpunkten, att på detta område borde — såsom man också ifrågasatt på en del andra områden — kommunerna deltaga med viss del av kostnaden.

Tack så mycket, herr Hedlund! Här representera vi, lika väl herr Hedlund som jag, kommuner, som på ett alldeles särskilt sätt äro skattetyngda. Vad vi längta efter i dessa kommuner är *större skatteutjämning* och icke att man lägger på kommunerna ökade bördor — bördor som nu bäras av staten. Skall det ske så, då måste efter mina utgångspunkter skatteutjämningsbeloppen ökas i mycket högre grad, eller också måste kommunerna kompenseras därigenom, att det kommer större statstilldelning på andra anslag, som de få. Ty att från de utgångspunkter, som herr Hedlund anförde, komma fram till, att kommunerna skulle på det sättet bli ytterligare skattetyngda utöver vad de nu äro, vilja vi icke vara med om.

Jag tror ej, när det gäller detta, att herr Hedlund representerar en opinion med någon vidare anslutning på Norrlandsbänkarna.

Jag har velat anföra detta därför, att det kan möjligen eljest tros av de utredningsmän, som skola få hand om detta i framtiden, att vi skulle ha stora sympatier för de synpunkter på denna sak, som herr Hedlund — vilken också representerar Norrland — framfört. Jag vill bestämt reagera mot detta. Sedan må man kunna diskutera en hel del andra saker, som herr Hedlund i övrigt framförde.

Herr **Wolgast**: Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av herr Hedlunds anförande.

De senaste årens sociallagstiftning har haft den utomordentligt stora förtjänsten, att man därvid icke utökat de kommunala bördorna. Man har däremot noterat minskning i de kommunala utgifterna för sociala ändamål. Skulle vi engagera oss för en ökning av kommunernas socialutgifter, är det en utveckling, som strede mot den hittills förekomna, och den är absolut icke att tillråda.

För den, som är från ett fattigt län och en fattig landsända, känns ett resonemang som herr Hedlunds tämligen upprörande. Enligt mitt förmenande borde det vara så, att varje svensk medborgare borde erhålla samma förmåner, oavsett var vederbörande vistades. Jag vill omnämna en undersökning, som vi gjorde härom året i Blekinge och som visade, att vi för fattigvården hade, räknat per bevilningskrona, de allra största utgifterna näst efter ett par Norrlandslän. Men när man gick till understödsbeloppens storlek, lågo vi lägst i Sverige. Alltså, de som behövde understöd i vårt län, fingo nöja sig med de minsta, men när man räknade med den börda, som de skattedragande fingo bära, var den bland de största i hela Sveriges land. Om man skulle knyta hjälpverksamheten i högre grad till kommunernas förmåga att bära bördor, komme man fram till, att man icke allenast ur skattesympunkt hand-

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
lar oriktigt utan att man också handlar oriktigt mot de personer, som skulle bli föremål för hjälpverksamheten. Det vore synnerligen olämpligt.

Det blir måhända nödvändigt att iakttaga större sparsamhet med anslagen till mödrahjälpen och att utöva en bättre kontroll över medlens användning, men denna fråga skall lösas på annat sätt än genom en skatteökning för kommunerna.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja påpeka, att man tyvärr — tycker jag — då man diskuterar mödrahjälpen, icke på något sätt tyckes vilja uppskatta barnavårdsnämndernas arbete. Det är dock fallet, att i de landskommuner, där man icke har råd att kompensera dem, som sysselsätta sig med detta arbete, med någon högre avlöning, dessa få göra detta helt eller delvis utan ersättning. Det är dock så, att det är statsmakterna, som önskat denna hjälpform. Det är kommunerna, som sedermera få verkställa den, och de åtnjuta av statsmedel ingen ersättning. Alltså, det finnes, redan genom att kommunerna skola vara det verkställande organet, en kommunal insats, som ej är så obetydlig. Jag kan icke säga, hur det förhåller sig i olika barnavårdsnämnder, men hos oss tager, tror jag man kan säga, arbetet med denna hjälpform nästan lika mycket tid som allt annat arbete inom barnavårdsnämnden. Arbetet har sålunda ökat till det dubbla.

Denna kraftiga insats, som barnavårdsnämnderna göra, tyckes icke vara vidare uppskattad. Skall man döma av statsrevisorernas yttrande, tyckes barnavårdsnämndernas övervakning vara föremål för en ytterligt långt gående kritik. Man måste i detta fall ovillkorligen ställa sig på barnavårdsnämndernas sida och taga dem i försvar. Vid sidan om mödrahjälpen finnas moderskapspenningen och mödra- och barnavård knutna till centraler och stationer. Det är ju önskvärt, att det blir ett bättre samarbete med centralerna och stationerna. Det är tämligen egendomligt, att man jämt och ständigt vid besvarandet av frågan i ansökningsformuläret, om vederbörande känner till stationsverksamheten, får anteckna, att vederbörande icke alls känner till den. Det skulle icke skada, om det på den punkten gjordes en viss propaganda, så att det hela i större utsträckning knötes till stationernas och centralernas verksamhet. Jag skall emellertid icke ingå på detta problem, eftersom det är hänskjutet till socialvårdskommittén för utredning, och man ju får hoppas, att denna kommitté skall kunna komma fram till ett mera centraliserat system.

Jag vill emellertid framhålla, att man icke kan godkänna en utveckling, som skulle gå ut på dels att göra ansvarigheten större för barnavårdsnämnderna och dels att göra kommunerna delaktiga i kostnaderna. Detta skulle drabba de fattiga kommunerna hårdast, det skulle drabba skattedragarna, och det skulle, vilket givetvis vore än mer beklagansvärt, drabba just de kategorier, som behöva hjälp. Ur dessa synpunkter kan man icke gå den av herr Hedlund i Östersund angivna vägen.

I detta anförande instämde herr *Petersson* i Karlskrona.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag skall icke bidra med många ord till denna debatt, men jag kan icke underlåta att säga något om själva upptakten till att frågan tagits upp, eftersom 1939 års statsrevisorer ha blivit apostroferade såväl nu i debatten som tidigare i den allmänna utanför riksdagen bedivna diskussionen.

Det är uppenbart, att en statsrevision, som ser, att ett anslag överskrides så avsevärt, som i detta fall skett eller från anvisade 1,700.000 kronor till över 8.500.000 kronor, såsom en budgetgranskande institution måste undersöka, vad anledningen kan vara till att ett sådant överskridande har ägt rum. Det måste

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.) ju anses vara en primär uppgift för statsrevisionen att göra en sådan undersökning. Det material, som presenterades statsrevisionen och som i mycket hög grad gav förklaringen till detta väldiga överskridande, var av sådan beskaffenhet, att statsrevisorerna funno det »vara en angelägenhet av största vikt att, för att mödrahjälpen på rätt sätt skall kunna fylla de viktiga sociala behov, som därmed avsetts, klara och för nämnderna vägledande regler fastställas för utlandet av densamma». Detta var det klara resultat, som statsrevisorerna måste konstatera i anledning av den utförda granskningen. Det framgick och framgår för den, som vill se, att författningen i ämnet var ytterst vag och sökande, och revisionen drog den slutsatsen, att denna vaga och sökande formulering i en författning av detta slag berodde därpå, att arbetsfältet var helt nytt. Revisionen uttalade icke något klander mot dem, som formulerat författningen, eftersom det för dem gällde att draga upp själva huvudlinjerna för en ny verksamhet, och man måste ju förutsätta, att praxis så småningom skulle ge material för formulering av en mera hållbar författning. Det gällde ju att taga ett första steg, och detta måste tagas så fort som möjligt.

Att man sedan i den allmänna diskussionen utanför riksdagen diskuterat frågan ur enklare synpunkter, exempelvis att överskridandet berodde på vårdslöshet i förvaltningen o. s. v., kan i rimlighetens namn icke läggas statsrevisorerna till last. Däremot borde statsrevisorerna ha fått stå till ansvars, ifall de icke nämnt något om saken i sin berättelse. Sådana anmärkningar utgöra ju, herr talman, själva grundtemat i statsrevisionens verksamhet. Statsrevisorerna ha icke någon anledning att anbefalla den och den lagformen, utan revisorerna ha endast att ägna sig åt den uppgift, som är deras, nämligen att granska budgetbehandlingen och förvaltningsformerna och därvid rikta uppmärksamheten på utgifter, som icke stå i riktigt förhållande till vad riksdagen anvisat. Sedan blir det statsmakternas uppgift att ändra och rätta till, icke statsrevisorernas.

Under debatten ha två detaljer, var för sig viktiga, varit uppe. Den första har gällt frågan, huruvida moderskapspenningen skall inarbetas i mödrahjälpen. Ett gammalt ord säger, att enkelhet i förvaltningen är det allra bästa. På grund av fröken Hesselgrens anförande finner jag ingen anledning att syssla med den saken, ty jag kan för min del godkänna det resonemang, som hon förde, att eftersom det varit en smula förvirring på området — något som också statsrevisorerna hade upptäckt — skall man skapa större klarhet och enkelhet. Det kan väl icke vara något sakrosankt, att en sak skall heta moderskapspenning och en annan heta mödrahjälp. Om man genom att slå tillsammans dem kanske kan erhålla en bättre form för hjälp åt mödrar och barn, är det klart, att man bör göra det.

Den andra detaljen har gällt frågan om barnavårdsnämndernas ansvar för sina beslut. Eftersom alla kanske icke haft tillfälle att läsa det, skall jag be att få anföras vad statsrevisorerna på den punkten ha uttalat. De säga: »Därvid bör tydligt klarläggas, att barnavårdsnämnderna — i likhet med andra kommunala myndigheter med likartade uppgifter — böra vara ansvariga för sådana oriktiga och uppenbart olämpliga åtgärder, som innefatta ekonomiska förfoganden utanför ramen för bestämmelserna på området och i strid mot mödrahjälpsnämndens beslut i ärendet.» Det skulle vara orimligt att gå in för en sådan grundsats, att den, som fattar ett beslut mot gällande bestämmelser, icke skall själv bära ansvaret för konsekvenserna.

Efter det jag, herr talman, gjort detta klarläggande av statsrevisorernas allmänna huvudståndpunkt, vill jag sluta med att påpeka, att den, som i denna paragraf i statsrevisorernas berättelse söker utläsa någon ovilja mot mödrahjälpen eller moderskapspenningen, den läser förgäves, om han läser rätt. Hade försök inom statsrevisionen gjorts att komma denna hjälpverksamhet till livs.

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
hade detta icke fått ske i denna paragraf utan endast reservationsvis, men jag tror icke heller, att det senare skulle ha skett. Den sociala hjälpen åt mödrar och barn hade statsrevisorernas fulla och oreserverade stöd.

Jag ber slutligen, herr talman, att få uttala min belåtenhet med det sätt, på vilket denna fråga har behandlats. När jag nu tillstyrker utskottets hemställan även i fråga om barnavårdsnämndernas ansvarighet, så sker det i övertygelsen om riktigheten av den argumentering, som utskottsmajoriteten har framlagt för att icke nu gå in för detta slags ansvarighet för barnavårdsnämnderna. Det är även enligt min uppfattning klart och tydligt, att det här gäller en sak, som måste klarläggas, innan man går in för ett sådant beslut, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det sägs i utskottets motivering, att »med det i propositionen föreslagna stadgandet skulle åter en form av redogöransvar gentemot staten stadgas för kommunala förtroendemän vid omhändertagande av statsmedel». Jag tror, att vi måste litet närmare granska konsekvenserna av en sådan utvidgning av ansvarigheten, innan vi gå in för den.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag skall endast med ett par ord upptaga kammarens tid.

Mitt föregående anförande har uppkallat alla talare med undantag för herr Törnkvist till repliker mot den linje, som jag ansåg vara den lämpliga i fråga om kontrollen över mödrahjälpnsnämndernas arbete. Jag vill emellertid fråga alla de ledamöter av kammaren, som ha med socialt arbete att skaffa, om ni icke ha märkt den tendensen i hjälpverksamheten, att så snart staten betalar hela kostnaden, ha vi benägenhet att vara mera generösa och då har hela kommunens befolkning större anspråk på att få del av denna hjälp än som är fallet, när kommunen skall bära viss del av det ekonomiska ansvaret.

Vi böra därför införa en bestämmelse beträffande mödrahjälp, som ålägger kommunen att påtaga sig viss del av kostnaden, ty vi kunna ordna det hur vi vilja med socialstyrelsen som tillsynsmyndighet och konsulenter såsom kontrollerande myndighet, men vi nå aldrig det mål, som vi vilja uppnå, på det sättet. Vi nå det först, när den, som fattar beslut om utgiften, också blir ansvarig för hur utgiften användes. När kommunerna också få känna ansvaret för utgiften, först då få vi verklig kontroll. Om det sedan är reaktionärt eller ovärdigt en norrlänning att hävda den uppfattningen är mig alldeles likgiltigt. Verkligheten har lärt oss alla, som syssla med social verksamhet, att vad jag säger är riktigt, det och ingenting annat.

Herr **Näsström**: Herr talman! Eftersom jag i min dagliga gärning sysslar med dessa saker, skall jag be att få säga några ord.

Mödrahjälp, tror jag i allmänhet har handhåfts på ett bra sätt. Det finns visserligen undantag, men jag skulle tro, att det är undantag, som bekräfta reglen. Vad gäller moderskapspenningen står det i utskottets utlåtande på sid. 31, att »utbetalning skall i sådant fall ske till vederbörande barnavårdsnämnd, som har att tillstålla kvinnan beloppet». Vad innebär detta? Jo, det innebär, att först skall kvinnan söka dessa 40 kronor hos den lokala sjukkassan, den lokala sjukkassan skall taga ställning till frågan och sedan skicka in papperen till centralsjukkassan, som skall besluta om utbetalning och som sedan i sin tur skickar meddelande om beslutet till barnavårdsnämnden, som utbetalar beloppet till kvinnan. För 40 kronor skall hela denna apparat sättas i gång. Bör det ändå icke finnas någon gräns för byråkratien? På den punkten anser jag, att herr Jacobson har alldeles rätt i sin reservation. Jag förstår emellertid, att det icke finns någon möjlighet att få igenom denna reservation,

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)
och jag nöjer mig därför med att påpeka detta i och för sig egendomliga tillvägagångssätt.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Det problem, som vi här diskutera, är egentligen ett delproblem av det stora befolkningspolitiska problemet, vilket kan vara nog så intressant att diskutera i princip. Jag har för min del ingenting emot att det bringas reda och organisatorisk ordning i det hela, men detta får givetvis icke leda till någon närgångenhet mot dem, som taga denna hjälpform i anspråk. Det nu föreslagna sättet att få organisatorisk reda i det hela anser jag leda till en försämring. Den föregående talaren har representerat den byråkratiska sidan av denna försämring. Fröken Hesselgren anmärkte mot mig, när jag talade om detta, att fabriksflickor sluta fjorton dagar före förlossningen. Jag betvivlar icke, att uppgiften är korrekt. Jag skulle tvärtom vilja säga, att det är den tyvärr. Det är emellertid ett dåligt exempel, ty dessa flickor stå icke kvar vid maskinerna ända till fjorton dagar före förlossningen, därför att de anse detta vara i sin ordning, utan de göra det, därför att nöden tvingar dem till det. Därför anser jag exemplet dåligt valt för att bemöta vad jag här sagt om en månads försämring, en månad som skulle kunna användas för att sy barnets utstyrsel o. s. v.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Jag har begärt ordet för en replik till herr Hedlund i Östersund. Han framhöll, att om staten skall betala de sociala utgifterna utan att någon del av kostnaden får vila på kommunerna, så leder detta till viss olägenhet. Den saken kan man naturligtvis diskutera, men jag vill emot detta resonemang anföra, att om en fattig kommun skall betala en mycket stor del av kostnaderna av detta slag, kan det leda till en olägenhet, som ur sociala synpunkter är mycket större, nämligen den att kommunen tvingas att snåla och ge otillfredsställande bidrag till vederbörande. En dylik utveckling är ur sociala utgångspunkter ofantligt mycket mera beklaglig än den utveckling och den olägenhet, som herr Hedlund talade om.

Herr Tornegård: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Törnkvists anförande. Han sade det vara självklart, att barnavårdsnämnderna skola bära ansvaret för sina oriktiga beslut. Det är emellertid icke egentligen barnavårdsnämnderna, som besluta om detta, utan det är mödrahjälpsnämnderna.

Vidare vill jag tala om för herr Törnkvist, att det är icke alltid så enkelt att springa kring hos fattiga mödrar och fråga dem, om de delat med sig något till sina förutvarande barn av de pengar, som de eventuellt fått för förbättrad kost till sig själva. Det är onaturligt att fordra, att en barnavårdsnämndsledamot skall stå i fattiga hem och kontrollera, vem som biter av den ena tuggan eller den andra. Jag tror för min del, att riksdagens revisorerar ha bra mycket större uppgifter på andra områden än att lusa i saker och ting som dessa. Denna fråga har rivits upp till alltför stora proportioner.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Rönn-Christiansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ändring i vissa delar av förordningen om mödrahjälp, m. m. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Detta ämne tillhör ingalunda de mera betydelsefulla, men man får nog, å andra sidan, säga, att dess karaktär är så pass säregen, att ett par ord till kammarens protokoll skulle kunna vara på sin plats, innan kammaren om några minuter går att bifalla utskottets hemställan.

Det gäller här en ändring i arbetsförmedlingslagen av år 1935. Som kammarens ärade ledamöter torde finna är detta den tredje ändring, som under dessa år vidtages i lagen, och den andra, som under innevarande år beslutas i samma angelägenhet, ett för visso ganska ovanligt förhållande.

När denna lag först presenterades riksdagen, framfördes tämligen bestämda erinringar mot densamma. Man menade, att den icke skulle verka gagnligt för vare sig arbetstagare eller arbetsgivare. De ständiga ändringar, som sedan vidtagits, tyda på att de farhågor, som då uttalades, voro berättigade.

Vi fingo denna lag i anslutning till en konvention i Genève. När lagen första gången förelades riksdagen, frågade man, huruvida något annat land ratificerat denna konvention. Det svarades, att så icke var fallet. Sedermera har från Kungl. Maj:ts sida upplysts, att under de fem år, som sedan dess förflutit, hava av de omkring femtio nationer, som tillhörde eller kanske ännu tillhöra den internationella arbetsorganisationen, förutom Sverige allenast fyra stater ratificerat konventionen, nämligen Chile, Finland, Mexiko och Spanien. Detta förhållande vittnar icke om något större internationellt intresse för denna angelägenhet.

Den mest anmärkningsvärda ändringen i den ursprungligen beslutade lagen torde vara den, som föreslogs i propositionen i våras. Nämda justering vidtogs nämligen samtidigt som departementschefen ansåg sig böra uttala, att det icke finge fördöljas, att den otvivelaktigt strede mot den av Sverige ratificerade konventionen. Kungl. Maj:t föreslog alltså, att vi skulle vidtaga en lagändring, ehuru vi voro medvetna om att den stred mot den konvention, vi själva underskrivit. Man kan väl icke tänka sig en starkare illustration till vädan av att vi utan vidare anammade dessa konventioner, som i riklig utsträckning på sin tid tillverkades i Genève. Man liknade en gång dessa internationella överenskommelser vid råttfallor, och den liknel-

Ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling. (Forts.)

sen är ganska träffande. Sedan man väl fastnat i en sådan konvention, är det praktiskt taget omöjligt att komma ur den, även om man än så gärna vill. Att man här haft en åstundan att, åtminstone i viss utsträckning, bli fri från de ingångna förpliktelserna synes mig dessa ständiga ändringsförslag vittna om.

Med vad jag sagt vill jag för min del icke ha framfört några principiella erinringar mot att vi äro med i detta internationella sociala samarbete, tvärtom. Jag vill emellertid i anslutning till detta ärende och dess historia uttrycka den förhoppningen, att vi här i landet, när det internationella samarbetet på området än en gång, såsom vi väl alla hoppas, blir återknutet, med något större försiktighet än som hittills då och då varit fallet taga emot produkterna från den internationella arbetsbyrån.

Herr talman! Jag har med vad jag sagt naturligtvis ingenting att erinra mot utskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Förslag till förordning om värnpliktslån.

Föredrogs tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnpliktslån.

Genom en den 1 augusti 1940 dagtecknad proposition, nr 16, vilken hänvisats till tredje särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om värnpliktslån.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa jämkningar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om värnpliktslån, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till förordning om värnpliktslån.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle värnpliktslånen förvaltning handhavas under statskontorets överinseende av länsstyrelserna. Låneverksamheten i övrigt skulle å statens vägnar handhavas av statens arbetsmarknadskommission och av särskilda värnpliktslånenämnder, en för varje län, med biträde av de i krigsfamiljebidragsförordningen avsedda familjebidragsnämnderna. Såsom överinstans skulle fungera statens arbetsmarknadskommission, vilken skulle dels vara besvärinstans dels ock besluta i vissa ärenden, som skulle underställas kommissionen.

Vid utskottets utlåtande voro fogade reservationer:

1) av herrar *Gärde, Hagman, Tamm, Wistrand, Ewerlöf, John Gustavson, Lindqvist, Olsson* i Mellerud, *Gezelius* och *Wallén*, vilka föreslagit riksdagen att antaga i reservationen framlagt förslag till förordning om värnpliktslån; samt

2) av herr *Holmbäck*.

Enligt det förslag, som framlagts av de här ovan under 1) angivna reservanterna, skulle visserligen liksom enligt utskottets förslag värnpliktslånen förvaltning handhavas under statskontorets överinseende av länsstyrelserna, men låneverksamheten i övrigt skulle handhavas å statens vägnar av statens arbetsmarknadskommission med biträde av de i krigsfamiljebidragsförordningen avsedda familjebidragsnämnderna.

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Gärde m. fl. — en reservation, som även jag biträtt. Första kammaren har redan behandlat detta ärende, och enligt vad det meddelats mig har denna kammare bifallit reservationen med 60 röster, medan utskottets förslag fått endast 49 röster. Nu torde det ligga till så med detta förslag om värnpliktslån, att det är brådska å färde. Det är många, som äro i stort behov av att komma i åtnjutande av dessa lån, och därför bör frågan avgöras av riksdagen så snart som möjligt. Skulle nu andra kammaren fatta ett annat beslut än första kammaren, måste ärendet gå tillbaka till utskottet, där man då får söka sammanjämka besluten. Ett dylikt sammanjämningsförslag kan icke gärna föreligga till avgörande här i riksdagen förrän tidigast på lördagen. Jag har tillåtit mig säga detta, för att andra kammaren skall veta hur saken ligger till. Man och man emellan ha vi, som behandlat detta ärende i utskottet, resonerat på det sättet, att vilken kammare som än kommer att först fatta beslut skulle den medverka till att medkammaren fattade samma beslut. Hade första kammaren fattat beslut i enlighet med utskottets förslag, skulle jag icke haft någon erinran att göra mot detta, utan det hade fått gå, och vi hade därigenom fått ett enhälligt beslut. Nu vet jag icke, hur utskottsmajoritetens representanter komma att göra. Men jag tillåter mig utgå därifrån att de komma att behandla frågan på det sättet och att det sålunda är onödigt att här taga upp någon längre debatt.

I den reservation, som här bifogats utlåtandet av herr Holmbäck, har denne påtalat, att vi behandlat detta ärende i utskottet, innan motionstiden utgått. Det är riktigt, men detta beror dels på våra arbetsformer här i riksdagen och dels därpå, att vi trott det vara nödvändigt att se till att få ut dessa lånemöjligheter så fort som möjligt. Vi ha i utskottet för vår del icke velat ta ansvaret för att möjlighet att få lån skulle föreligga, låt oss säga, först någon gång i medio av oktober, vilket väl hade blivit fallet, om man avvaktat motionstiden. Vi ha därför gått in för de arbetsformer och de sammanträden, som vi kommit överens om.

Mellan oss och utskottsmajoriteten äro skiljaktigheterna icke så stora. I själva sakfrågan, att bevilja eller icke bevilja dessa lån, äro vi alla överens om att de, som blivit inkallade till tjänstgöring och på grund därav kommit i ekonomiska svårigheter, måste av samhället erhålla hjälp så långt görligt är. Vi ha icke varit i tillfälle att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av denna lånegivning, och därför ha vi särskilt understrukit — och därom äro vi alla i utskottet överens — att därest verksamheten skulle visa sig vara av annan storleksordning än som av kommittén uppskattningsvis angivits, Kungl. Maj:t i god tid bereder nästkommande års lagtima riksdag tillfälle att taga ställning till det inträdda läget.

Vad som skiljer oss är frågan om organisationen. Kungl. Maj:t har efter stor tvekan, såsom framgår av statsrådsprotokollet, gått in för de sakkunnigas förslag, enligt vilket för provning av ansökningar om värnpliktslån skulle inrättas särskilda nämnder, en för varje län, varjämte som överinstans skulle fungera statens arbetsmarknadskommission, vilken skulle dels vara besvärmyndighet dels besluta i vissa ärenden, som enligt förslaget skulle underställas kommissionen. Det är mycket möjligt, att den dag kan komma, då vi behöva utöka de nämnder, som vi redan ha i länen, men vi, som stå för reservationen, ha icke ansett, att det i detta fall kan vara behöfligt, utan ansett det vara bättre att icke tillskapa dessa länsnämnder utan i stället

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

lägga beslutanderätten i alla dessa ärenden hos arbetsmarknadskommis- sionen. Det är i den punkten vi skilja oss. I övrigt finnas inga skiljaktigheter.

Jag har den uppfattningen, att då nu första kammaren redan beslutat i enlighet med reservationen och andra kammaren förstår nödvändigheten av ett beslut så snart som möjligt, blir det väl reservationen, som även denna kammare kommer att bifalla.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att med dessa ord och med hänvisning till den motivering, som vi anfört i vår reservation, hemställa om bifall till den av herr Gärde m. fl. afgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sandström: Herr talman! Här har reservanternas talesman, utskottets ärade vice ordförande, uttalat sig och motiverat sin ställning i den inträdda situationen. Han sade från talarstolen, att man inom utskottet på sätt och vis varit på förhand enig om vilken ställning vi skulle intaga i en viss situation, nämligen om den ena kammaren skulle komma att fatta beslut i detta spörsmål före den andra. Jag har icke hört talas om någon sådan överenskommelse, och det har heller icke fattats någon inom utskottet. Jag, som delar ansvaret för utskottsmajoritetens förslag, måste ändå med några ord motivera, varför jag intager den ståndpunkten, så att någon kortare debatt måste det väl bli i frågan, och vi måste också tänka på riksdagens protokoll.

Inom utskottet hade vi den stora förmånen att en förmiddag ha närvarande ordföranden i arbetsmarknadskommis- sionen, vilken också huvudsakligen har ansvaret för det betänkande, som den på sin tid för behandling av detta spörsmål tillsatta kungl. kommittén avgivit. Han var nämligen ordförande i denna kommitté. Det framgick med all önskvärd tydlighet av hans yttrande vid utskottssammanträdet, att han för sin del ansåg det så gott som omöjligt, att arbetsmarknadskommis- sionen skulle få allt detta arbete med beslutanderätten i fråga om beviljande av dessa lån. Han förklarade, att arbetsmarknadskom- missionen hade en hel del andra synnerligen viktiga uppgifter — det kan icke bestridas — och att den tillsatts just för andra ändamål än detta, som den nu skulle få på sina axlar. Man måste naturligtvis finna, att han har starkt fog för denna sin inställning, då han säger, att arbetsmarknadskommis- sionen icke har tid att taga på sig det nya arbetet. Dessa ansökningar om värnpliktslån skola ju inges inom respektive kommuner till de där verksamma, förut befintliga familjebidragsnämnderna. Dessa nämnder skola uppgöra förslag beträffande varje låneansökning, och enligt reservanternas linje samt första kamma- rens beslut skola alla dessa förslag i olika låneärenden av dessa familjebidrags- nämnder insändas till arbetsmarknadskommis- sionen, som har att i varje sär- skilt fall fatta ståndpunkt. Då ansåg arbetsmarknadskommis- sionens ordförande, att man kunde förvänta, att dessa familjebidragsnämnder i landet — det är omkring 2,400 — i stor utsträckning skulle komma att avge tämligen brist- fälliga utlåtanden, och att därför arbetsmarknadskommis- sionen skulle vara tvungen att i ofantligt många fall åvägabringa nya klargörande utredningar, innan den kunde taga ståndpunkt i varje särskilt fall. Han menade därför, att det skulle taga så lång tid hos kommis- sionen, att det skulle bli en synner- ligen lång väntan för de lånesökande, innan de skulle kunna få besked om vilka ansökningar som blivit bifallna eller icke. Därför har kommis- sionens ordförande redan inom kommittén på sin tid varit med om att föreslå tillsät- tandet av en mellaninstans mellan familjebidragsnämnderna och själva till- syningsmyndigheten, arbetsmarknadskommis- sionen, och detta i stort sett för

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

att minska arbetsmarknadskommissionens arbetsbörda och tillika åstadkomma en hastigare behandling av dessa låneärenden. Det lider icke minsta tvivel om att, ifall familjebidrag snämndernas utredningar rörande de inkomna låneansökningarna få sippra ut i 24 kanaler i stället för en och de få gå till 24 myndigheter i stället för en myndighet, det måste bli en oerhört snabbare takt i behandlingen av dessa ärenden.

Från en annan synpunkt har jag för min del också funnit, att dessa länsnämnder äro nödvändiga, om man icke skall köra på sned med hela denna låneorganisation. Det förhåller sig nämligen så, att familjebidrag snämnderna komma att ställas inför nya spörsmål. De behöva därför direktiv för sin verksamhet, och sådana direktiv kunna de endast få inom rimlig tid och på ett smidigt sätt genom att det finns organ inom varje län, som kunna ge dem råd och upplysningar.

Varje länsnämnd skall bestå av tre personer. Kungl. Maj:t utser två, därav en tillika ordförande, och en ledamot, tillika sekreterare, utses av vederbörande länsstyrelse. Dessa tre personer skola alltså utgöra länsnämnden enligt Kungl. Maj:ts förslag. För att informera dessa personer — det blir sammanlagt 72, eftersom det är 24 län — är det meningen att redan från början anordna konferenser i Stockholm inför arbetsmarknadskommissionen. Här skola alla spörsmål, som beröra denna låneverksamhet, dryftas, och respektive ledamöter i länsnämnderna skola få direktiv för sin fortsatta verksamhet, och om så erfordras kunna sådana konferenser upprepas. På det sättet kan man i möjligaste mån få sörjt för att det blir en enhetlig behandling av låneärendena i de olika länen. I själva verket åstadkommer man emellertid ännu mycket mera. Man har inom varje länsnämnd tillskapat en konsulent för denna låneverksamhet, nämligen sekreteraren i länsnämnden, till vilken familjebidrag snämnden kan vända sig för att få upplysning om hur nämnden skall behandla varje särskilt fall. Det är av mycket stor betydelse att från början få sådana förslag från familjebidrag snämnderna, att det icke blir alltför mycket arbete med att sedan överarbeta dessa förslag. Vidare kunna dessa länsnämnder genom att de arbeta på platsen — det finns ju en nämnd i varje län — mycket lättare bilda sig ett omdöme om hur frågan i varje särskilt fall ligger till, och i synnerhet beträffande den individuella prövningen går det så mycket smidigare med dessa länsnämnder att få in nödiga upplysningar från orterna än som det skulle vara möjligt med topporganisationen i Stockholm, där man har den stora papperskvarnen. Jag antar, att det kommer att bli mycket livliga överläggningar mellan dessa sekreterare och familjebidrag snämnderna, och dessa komma sannolikt att ske i mycket stor utsträckning telefonledes; man kan därigenom raskt och smidigt få till stånd en sådan förbindelse. Dessutom skulle det bli lättare för dessa nämnder än för den stora avsides belägna arbetsmarknadskommissionen att göra en individuell prövning i sådana fall, där man måste ställa säkerhet för lånet. Det finns nämligen en paragraf i den föreslagna förordningen som säger, att den lånebeviljande myndigheten äger, när omständigheterna därtill giva anledning, föreskriva, att säkerhet för lånet skall lämnas. Detta gäller naturligtvis i sådana fall, där den lånesökande icke genom sin livsföring och sitt uppträdande såsom medborgare i allmänhet är så värst välkänd för att sköta sina affärer så, som han borde göra, och därför anses icke vara något gott låneobjekt. I det fallet måste säkerhet ställas för att han skall få ett sådant lån. Alltså menar jag, att dessa länsnämnder ha mycket lättare att i orterna få reda på de upplysningar, som kunna erfordras, för att de skola kunna taga ställning i ett sådant fall.

Herr talman! Jag tror för min del, att det vore mycket olyckligt, om denna tanke på dessa länsnämnder såsom en mellaninstans, som ju även enhälligt

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)
föreslagits av den kungl. kommitté, vilken framlagt det förslag, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, icke skulle vinna riksdagens bifall. I annat fall kommer man, såsom jag tidigare antytt, att köra fast med denna rörelse. Det kommer att bli en så kraftig stagnation i handläggningen av dessa ärenden och så långa väntetider, att det kan bli en mycket stor irritation i landet. Denna toppmyndighet, denna centralorganisation, som arbetsmarknads-kommissionen då skulle bli, kommer säkerligen att bli utsatt för synnerligen stark kritik från olika delar av landet. Vad detta i sin tur kommer att medföra, är ganska svårt att säga, men det ligger nära till hands att antaga, att en sådan påfrestning i sinom tid kan medföra, att man gör granskningen av familjebidragsnämndernas inkomna förslag mindre grundlig för att i mera god tid kunna expediera ärendena. Jag anser, att detta skulle medföra större utgifter för statsverket, än om vi hade dessa länsnämnder som lånebeviljande i den utsträckning som redan i propositionen har föreslagits. Jag tror, att resultatet skulle bli synnerligen olyckligt, och man har sedan endast att välja på två linjer, antingen att sätta denna förordning ur kraft, att avskaffa den, eller också att öka sedelpressningen, ty denna lånerörelse kan medföra synnerligen stora utgifter. Det har beräknats — man kan icke röra sig med någon säkerhet på detta område — att cirka 400,000 värnpliktiga varit inkallade till tjänstgöring under denna orostid. Man räknar med att endast en fjärdedel av dessa skulle ha behov av sådana lån som det talas om i förordningen. Då blir det i alla fall 100,000 människor. Det rör sig om så stora mängder härvidlag, att det kan bli flera tusentals ansökningar under de första veckorna sedan denna förordning vunnit laga kraft och organisationen trätt i verksamhet.

Herr talman! Jag vill icke ytterligare förlänga debatten utan ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr förste vice talman! Jag skall be att få säga några ord i den tvistefråga som för närvarande föreligger mellan reservanterna och utskottet. Jag har haft nöjet att deltaga i det förberedande arbetet rörande detta förslag inom den sociala försvarsberedskapskommittén, och jag vill därifrån vitsorda, att vi ha synnerligen ingående behandlat organisationsfrågan. Jag vill gärna erkänna, att även vi varit synnerligen betänksamma mot att skapa en ny organisation. Vi undersökte alla tänkbara utvägar, om man icke skulle kunna ordna denna sak genom någon förut befintlig organisation. Emellertid kommo vi till den bestämda uppfattningen, att länsstyrelserna av olika skäl knappast kunde belastas med ifrågavarande verksamhet. Att låta ett centralt organ handha denna verksamhet, tror jag för min del vore synnerligen olyckligt. Det gäller att få verksamheten utförd på ett så snabbt sätt som möjligt. Skulle vi följa reservanternas linje här, skulle resultatet bli, att någon tjänsteman i arbetsmarknadskommissionen skulle få in alla dessa tusentals ansökningar från de lånesökande genom våra 2,400 familjebidragsnämnder. De utredningar som familjebidragsnämnderna komma att verkställa bli av synnerligen olika värde för bedömandet av ansökningarna. Detta måste göra, att arbetsmarknadskommissionen kanske icke kan lägga den första utredning som verkställts till grund för sitt beslut, utan att det här måste bli skrivelser i det oändliga, med resultat att lånesökandena få gå därhemma och vänta på de lån som de äro i synnerligen stort behov av och som de borde erhålla snart, därest man skall uppnå den effekt som är avsedd att uppnås med desamma.

Nu kan man kanske säga, att inrättandet av dessa lånenämnder ute i länen icke utesluter, att arbetsmarknadskommissionen skulle få hand om de större lånen. Det är sant, men jag tror, att det är av synnerligen stort värde för ar-

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

betsmarknadskommissionen, att det blir färre utredande organ, och till utredande organ har man då lånenämnderna i länen, vilkas antal skulle uppgå till något över 20. Det är en väsentlig skillnad att ha dessa 20 lånenämnder än att ha dessa 2,400 familjebidragsnämnder. Alla som sysslat med någon verksamhet ute i landet veta också, att det är en synnerligen stor tillgång att ha personkännedom. Denna personkännedom kan naturligtvis tillgodogöras på ett helt annat sätt, om det blir dylika länsnämnder, än om över familjebidragsnämnderna endast finnes arbetsmarknadskommissionen. Den kan icke äga den personkännedom som är erforderlig. Jag skulle därför tro, att det vore klokt att följa utskottets linje i detta fall. Det är min bestämda mening, att skall man nå det syfte som avses, får man också gå den vägen.

Nu har här av reservanternas talesman anförts, att första kammaren redan har tagit reservationen och att vi, därest andra kammaren skulle följa utskottet, vore nödsakade att företaga en sammanjämkning. Riksdagsmännen skulle därigenom kanske bli tvungna antingen att stanna kvar i Stockholm någon dag eller också att göra en återresa hit. Det är klart, att detta kan vålla vissa besvärligheter. Men har man den uppfattningen, att den förnuftiga lösningen i detta fall är att gå på utskottets linje, då får enligt mitt förmenande riksdagsmännens bekvämlighet i detta fall icke stå i vägen för att man följer den förnuftigaste linjen. Jag hesiterar därför icke ett ögonblick inför att exempelvis få stanna en dag i Stockholm för att fatta ett enligt min mening förnuftigare beslut, än det vi skulle fatta, därest vi ginge på reservationen.

Herr talman! Jag har endast velat anföra detta och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindqvist** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag skall bara be att i anledning av ett yttrande av herr Persson i Tidaholm få säga, att när jag här meddelade första kammarens beslut, så var det icke alls för att utöva något tryck på andra kammaren, utan jag ansåg endast, att kammaren borde få veta detta beslut. Jag har samma uppfattning som herr Persson, att riksdagsmännens bekvämlighet icke får vara avgörande här. Skulle nu andra kammarens beslut bli detsamma som första kammarens, så får det icke tolkas så, att detta orsakats av någon bekvämlighet från riksdagsmännens sida.

Härefter anförde:

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Jag har fogat en reservation till utskottsutlåtandet, och denna reservation börjar med ett beklagande av att ärendet inom utskottet har behandlats så snabbt. Jag har ingen anledning att nu gå närmare in på den saken, men jag måste betona, att jag står fast vid min uppfattning. Alla äro med om själva grundtanken i Kungl. Maj:ts förslag, men organisationsfrågan är föremål för mycket delade meningar. Det skulle ju kunna tänkas, att om motionsrätten fått utövas, det kommit något tredje förslag som kunnat vinna beaktande. En mycket framstående ledamot av denna kammare har sagt till mig, att vi skulle kunnat i varje fall diskutera, om vi icke skulle kunna lägga denna låneverksamhet hos riksbanken, som ju har hand om bosättningslånen.

Här i kammaren står nu valet mellan reservanternas, d. v. s. herr Gärdes m. fl., förslag och utskottets förslag, vilket sistnämnda mycket nära ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag. I den första voteringen inom utskottet anslöt jag mig till den uppfattning, som herr Gärde företrädde, vilket också framgår av min reservation. Jag tror, att överhuvud taget skillnaden mellan

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

de två förslagen, herr Gärdes och utskottets, har blivit betydligt mindre genom det sätt på vilket utskottet skrivit sitt utlåtande. Tiden medgav icke någon reservationstid, sedan utskottsutlåtandet förelåg; min reservation är således skriven innan jag sett utskottsutlåtandet. Jag har därför icke kunnat taga hänsyn till dettas ordalydelse. Men jag finner, att utskottsutlåtandet har närmast sig herr Gärdes reservation och i hög grad även tankegången i den reservation jag avgivit till utskottsutlåtandet. I det läge som föreligger genom första kammarens beslut anser jag det vara bäst om kammaren tar herr Gärdes reservation, vilken jag för min personliga del skulle ha röstat för i första hand, alldeles som jag har gjort i utskottet.

Det är emellertid en annan sak, herr talman, som jag kanske får säga några ord om. Här besluta vi nu en mycket stor statsutgift, och den statsutgiften äro vi allesammans ense om. Men vi ha för länge sedan upptäckt, att statsutgifterna bestämmas på ett annat sätt nu än tidigare. Tidigare hade man en riksstat, där statens inkomster och utgifter voro angivna. Nu ha vi icke blott en riksstat, utan vi ha också beredskapsstater, förskottsstater och tilläggsstater, och det kommer under löpande budgetår proposition efter proposition avseende stora utgifter. Genom dessa propositioner förändras den budget som man tidigare har beslutat. Vi äro allesammans besjälade av tanken, att det skall sparas, men samtidigt besluta vi nya utgifter, den ena efter den andra. Jag erinrade mig, när jag läste denna proposition, ett litet uttalande av Goethe i Faust. Där är det en marskalk som redogör för de finansiella förhållandena i det gamla kejsardöme som han tillhörde, och han säger där: »Wir wollen alle Tage sparen und brauchen alle Tage mehr.» Det är efter vad jag kan finna det nuvarande Sveriges ställning, när det är fråga om beviljande av statsutgifter. Men vad man då skulle önska, vore, att när det kommer en proposition med förslag, som kunna draga en kostnad på kanske tiotals miljoner, man också finge en anvisning om på vilket sätt de medel skulle tas som skulle användas för att täcka de i propositionen angivna utgifterna. Alla statens utgifter täckas ju genom förefintliga skatter eller genom lån, och man lånar så mycket man kan. Men en gång kommer väl den tiden, då det visar sig svårt att ens genom lån uppbringa nya medel, och då måste man, såvitt jag kan finna, hitta på nya skatter. Det vore då av intresse att i samband med nya propositioner med förslag, som medföra utgifter, få veta ungefär vilka utvägar man tänkt sig för penningarnas anskaffande.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Om man får tro den siste ärade talaren, så skulle skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen inte vara så särdeles stor, och det skulle således kunna kvitta vilket av de två man här antar. Jag tror nu inte att det är på det sättet, även om utskottsutlåtandet skulle tala för något annat. Här är ju i stället fråga om den tid ärendenas behandling kan komma att ta, och det är ju fråga om — det säger ju hela propositionen — att hjälpa de värnpliktiga, som äro i behov av hjälp, fortast möjligt. Det är också därför man i utskottet — det ha praktiskt taget allesammans varit överens om — har varit tvingad att låta ärendet få en skyndsamt behandling, så skyndsamt till och med, att man icke har kunnat invänta motionstidens utgång.

När det nu är på det sättet tycker jag man också borde vara överens därom, att man i den praktiska tillämpningen av denna fråga skulle förfara på så sätt, att största skyndsambet kan iakttagas och att inte människor, som många gånger äro i, kan man säga, verklig nöd, behöva gå och vänta i veckor och månader innan deras fråga har blivit slutbehandlad.

Det förefaller också här nu som om det resultat man har kommit till i första

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

kammaren skulle lägga något slags sordin på andra kammarens behandling av ärendet, och man skulle endast därför att första kammaren har tagit reservationen förfara på samma sätt här för att slippa ifrån en ytterligare behandling av frågan. Nu kan man naturligtvis ifrån reservanternas sida säga, att det är enahanda hur man förfar. Det kommer att gå lika snabbt om den centrala organisationen, arbetsmarknadskommissionen, får ta hand om samtliga ärenden som det gör om länsnämnderna få det. Ingen part kan bevisa i dag, hur det kommer att se sig. Men man tycker ju ändå, att det är litet vågat att gå in för reservationen, när man ifrån arbetsmarknadskommissionens sida har förklarat, att man icke har möjligheter att där ge ärendena den snabba behandling, som skulle vara erforderlig.

Nu vet jag mycket väl, att man ibland resonerar som så, att ämbetsverken ha sin speciella uppfattning i frågorna och man behöver inte alltid ta så stor hänsyn till dem. Men jag vet också, att man på många håll här i kammaren har varit och är synnerligen angelägen om att följa ämbetsverkens utlåtanden och gjorda förklaringar. Jag tror också, att om arbetsmarknadskommissionen skulle tvingas att ta samtliga de här frågorna till behandling, så kan det ju hända att man efteråt kommer att säga, även om det inte har varit så inom kommissionen, att den här senfärdiga behandlingen har man vidtagit därför att man har blivit tvingad till att få alltsammans.

Jag tror således, att om man vill själva saken, om man vill hjälpa dem som varit utkallade i beredskapstjänst och äro utkallade i beredskapstjänst och hjälpa dem snart, så är säkerligen Kungl. Maj:ts, d. v. s. utskottets, förslag det bästa att följa. Det är svårt att förklara, varför man överhuvud taget har fått någon reservation på den här punkten. Men det kanske ändå finns en förklaring till det, men en förklaring som får sökas på annat håll än inom själva riksdagen. Jag tror det var någon dag efter det den kungl. propositionen hade avlämnats som en tidning i landsorten skrev en ledare, där man mycket starkt klandrade hela det kommissionsväsende, som var inrättat, och man sade ifrån att det var inte önskvärt att komma med någon ny sådan här kristidsorganisation för värnpliktslånens del, utan de kunde mycket väl handhas av redan tillsatta organ. Det är möjligt, att man tagit så starkt intryck av denna tidningsartikel och de påpekanden, som där gjordes, att man inte har velat vara med om det kungl. förslaget i den här delen. Det är ju möjligt att de diskussioner, som förts också ute i landet och kanske inte minst i Stockholm om kommissionsväsendet, ha gjort, att en del tycker det är för mycket att nu åter tillätta en kommission. Men man får väl, även om kommissionerna delvis kunna ha litet synder på sitt samvete, ändå se till de frågor de ha att avgöra och se på vad det är för något de syssla med och inte så mycket på de små besvärigheter, som kunna uppträda här och var. Skulle man nu få bevittna en mycket stark avoghet gentemot arbetsmarknadskommissionen, därest den får hela den här frågan om hand, blir det ju ett nytt tillskott till all den irritation som är kring kommissionsväsendet, och det är kanske heller inte så bra.

Vidare bör man väl betänka först och sist, att det är de värnpliktiga, de av dem som äro i nöd, som skola hjälpas, och jag tror att man gör det snabbast och bäst genom att följa utskottsmajoritetens förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har givetvis det största intresse av att denna fråga snarast möjligt blir avgjord av riksdagen. Skulle emellertid någon utav detta dra den slutsatsen, att jag därför i dag borde uppmana andra kammaren att följa första kammarens beslut, så måste jag säga att det kan jag inte.

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

Vid den förberedande behandlingen av denna fråga i försvarsdepartementet hade jag bestämt mig för att föreslå en centraliserad behandling av dessa låneärenden, och propositionen skrevs ursprungligen på en sådan linje, vilket är anledningen till att den var daterad den 1 augusti men hann avlämnas först den 20. Ty vid de resonemang, som under den förberedande behandlingen ägde rum mellan försvarsdepartementet å ena och arbetsmarknadskommissionen å andra sidan, framfördes så starka invändningar emot den centraliserade linjen, att jag för min del sett mig nödsakad att frånträda den och i stället ansluta mig till kommitténs förslag.

Det är klart att detta förslag med länsnämnder har sina bestämda svagheter. Det torde bli en ojämnhet i behandlingen mellan de olika länen, det är påtagligt att administrationskostnaderna bli högre, det är ganska sannolikt att lånebeloppens samlade summa också kommer att bli större, därför att de lokala nämnderna kanske komma att vara mera generösa än vad en central institution skulle vara. Där äro de tre nackdelar med detta förslag, som ligga i öppen dag.

Å andra sidan, en centralisering till arbetsmarknadskommissionen skulle först och främst medföra en snedbelastning i fråga om arbetsmarknadskommissionens arbetsuppgifter; det skulle behövas en så ofantlig utbyggnad av arbetsmarknadskommissionen för att handha dessa tusentals ansökningar, att det under en tid framåt skulle bli huvudsaken för kommissionen. Men den måste ju samtidigt sköta alla sina andra mycket maktpåliggande uppgifter. Apparaten skulle bli så stor att den bleve svåröverskådlig. Det är en olägenhet. En andra olägenhet är den, att vid behandlingen i arbetsmarknadskommissionen kunde tillämpas två metoder. Den ena vore att schablonmässigt, hastigt, på de inkomna handlingarna avgöra målet, och i så fall skulle det bli mycket större orättvisor än vid länsbehandling. Det skulle inte bli någon möjlighet till individuell prövning av de enskilda behoven. Den linjen är alltså inte att rekommendera. Den andra linjen skulle vara att arbetsmarknadskommissionen verkligen gick in för en individuell prövning, vilket skulle innebära att arbetsmarknadskommissionen skulle behöva komplettera familjebidragsnämndernas utredning på många punkter och i många avseenden, vilket helt naturligt skulle komma att leda till en ökning av arbetet, varigenom den slutliga handläggningen skulle fördröjas, så att det kanske skulle förflyta månader mellan en ansökans ingivande och beslutets fattande.

Det var dessa skäl som framfördes från arbetsmarknadskommissionen med stor styrka och som gjorde, att jag för min del ansåg mig icke våga gå på den andra linjen.

Såsom vi alla känna till ha vi under en månads tid hållit på att hempermittera stora delar av vår försvarsberedskap och vi komma att fortsätta, om ingenting händer, under ytterligare en månad. Det kommer alltså hem hundratusentals värnpliktiga, som nu skola anknyta till sin civila verksamhet. Bland dessa är det många, som skola anknyta till en egen företagsverksamhet, såsom hantverkare av olika slag, mindre jordbrukare, folk skall fortsätta sina studier o. s. v., men de kanske på grund av sin inkallelse icke ha de ekonomiska resurserna för att få fast fot igen i förvärvslivet. Skall man då hjälpa dem och ge dem en hjälp till självhjälp såsom här är tänkt, kan det icke vara rimligt att man lägger denna lånerörelse i händerna på ett centralt verk, där man riskerar att en individualprövning drar långt ut på tiden och man alltså avlägsnar sig så långt ifrån den tidpunkt, då dessa människor skola anknytas till sitt civila förvärvsliv, att förbindelsebryggorna bli definitiva brutna.

Jag vill också påminna denna kammars ledamöter därom, att vi ha ju

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

tidigare genomfört liknande stödaktioner. På sin tid gjorde vi så beträffande jordbrukare i form av stödlån. Vi vågade icke då lägga denna verksamhet hos någon central nämnd eller någon central institution i huvudstaden, utan vi gingo in för länsnämnder. Det är säkerligen många som ha minne av denna verksamhet och som på grund därav kunna bedöma, huruvida en sådan verksamhet genom länsnämnder är bra eller inte bra.

Jag för min del kan alltså, trots vad första kammaren beslutat, icke rekommendera ett biträdande av första kammarens beslut.

Herr **Onsjö**: Herr talman! Jag begärde ordet för att rent principiellt höja ett varningsrop mot inrättandet undan för undan av nya låneformer. Man är inte säker på att man hjälper medborgarna genom att bara anordna nya lånemöjligheter. Till och med salig Dumbom visste, att ju mer man lånar desto mer är man skyldig. Det ligger onekligen mycket stor risk att vi genom alla dessa lån överskjuta på framtiden de ekonomiska bekymmer, som vi måste ta i dag.

Beträffande denna låneform vill jag inte förneka, att den är behövlig och berättigad i många fall. Men jag skulle vilja rekommendera de myndigheter, som skola handha dessa lån, att handha dem med stor försiktighet och omsorg, så att inte lånen utlämnas utan att komma till den hjälp och det gagn, som de avse att åstadkomma. Ur den synpunkten är det synnerligen angeläget, som statsrådet sade förut, att få en individuell prövning. Det kan gärna inte ske, om prövningen skall försiggå centralt. Ur den synpunkten tycker jag utskottets ståndpunkt är den riktiga, nämligen att länsnämnderna böra få pröva låneärendena. Med hänsyn härtill yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Gezelius**: Herr talman! Vi äro alla ense om det behov, som föreligger, och jag skall inte onödigtvis förlänga debatten utan endast ett ögonblick uppehålla mig vid de synpunkter, som departementschefen anför.

Han ville göra gällande, att han för sin del anslutit sig till kommissionens förslag därför att han var ängslig för att tidsutdräkten mellan ansökningens ingivande och avgörandet skulle bli allt för stor. Jag tror att man gör sig skyldig till en felsyn, då man räknar med att tidsutdräkten genomsnittligt skulle bli större, om man ansluter sig till reservanterna än om man går på utskottets linje. Saken är nämligen den, att länslånenämndens beslut blir icke avgörande i andra fall än då länslånenämnden är enhällig och då beslutet avser belopp icke överstigande 1,000 kronor. Vidare är det av utskottets motivering uppenbart, att varje tveksamt fall kommer att föranleda en ganska ingående diskussion mellan länslånenämnden och arbetsmarknads-kommissionen. Det är givet, att arbetsmarknadskommissionen måste efter detta utskottsutlåtande ge mycket stränga direktiv till lånenämnderna beträffande sparsamhet vid handhavandet av dessa lån, som vi inte veta vad för belopp de sluta på. Det är också givet, att denna tvekan kommer att föranleda den omgången, att först skola familjebidragsnämnderna komma in med utredning till länslånenämnden, sedan skall länslånenämnden komplettera denna utredning genom diskussion med familjebidragsnämnderna, och sedan skall länslånenämnden diskutera frågan med arbetsmarknadskommissionen. I alla de fall, där man inte kan nå ett positivt beslut hos länslånenämnden, finns det möjlighet för den sökande att besvära sig hos arbetsmarknadskommissionen, och i samtliga dessa fall blir tidsutdräkten betydligt större. Och detta blir de avgörande fallen, ty det är de fall, då det gäller mer än 1,000 kronor. Där blir tidsutdräkten för den värnpliktige betydligt större än om han fick

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)
sin ansökan behandlad direkt av arbetsmarknadskommissionen. Att åberopa att det skulle bli en tidsutdräkt därigenom att arbetsmarknadskommissionen skulle behöva fråga familjebidragsnämnderna och få utredningen kompletterad har ju föga värde, ty om utredningen inte är fullständig när den kommer till länslänenämnden, måste länslänenämnden vända sig till familjebidragsnämnden, och då uppstår det dröjsmål.

Departementschefen anförde vidare, att apparaten skulle bli alltför stor hos arbetsmarknadskommissionen. Det veta vi ingenting om. Vi veta inte alls, hur många ansökningar som strömma in. Men så mycket veta vi, att alla fall, som äro tveksamma, och alla fall, som gå över 1,000 kronor, komma förr eller senare till arbetsmarknadskommissionen. Då är det bara fråga om, huruvida kommissionen verkligen kan ordna sitt arbete så, att alla små fall och alla klara fall kunna snabbt avgöras och alla tveksamma fall få vänta i kommissionen på utredning. Dessa svårare fall åsamkas ingen större tidsutdräkt än om de skulle vandrat den långa vägen genom länslänenämnderna.

Mitt yttrande är ensidigt. Jag skall nämligen inte upptaga tiden med att framlägga de skilda svagheterna och förtjänsterna hos de olika förslagen. Dem har departementschefen själv framhållit. Men jag har inte velat låta stå oemotsagt påståendet, att reservanternas förslag för den värnpliktige skulle genomsnittligt medföra olägenheter i form av tidsutdräkt.

Vad som till sist varit för mig bestämmande, då jag följde reservanternas, har varit endast detta, att här gå vi in för en ny form av stödaktion, där vi icke veta var vi sluta. Vi veta ingenting om beloppet, och det är därför viktigt att denna verksamhet kan, till och med kraftigare än utskottets majoritet förmenar, övervakas av en central myndighet. Visar det sig att det uppstår olägenheter, få vi rätta till det i fortsättningen. Jag tror dock för min del icke på omöjligheten för arbetsmarknadskommissionen att bemästra dessa svårigheter, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservanternas förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Sandström** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag ville endast säga till herr Gezelius, att den stora vinsten med utskottets förslag blir, att länsnämnderna fatta beslut i ärendena. En del mål gå visserligen till högre instans i form av underställning. Det underlättar emellertid arbetsmarknadskommissionens arbete, om den får målen icke endast utredda utan även får beslut i målen och sedan intager ståndpunkt i händelse av besvär. Det kommer inte att bli så mycken tidsutdräkt genom en sådan omgång. Det viktigaste är att man får beslut så fort som möjligt, och det får man genom länsnämnderna. Men skola alla mål gå till en stor central myndighet, det är då man får denna katastrofala tillströmning av ärenden, som innebär en verklig fara.

Vidare anförde:

Herr **Wallén**: Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen, men jag vill bara hänvisa till och instämma i vad herr Gezelius sade. Enligt min uppfattning måste det bli snabbare och rättvisare behandling av ärendena, om de avgöras centralt. En fördelning på sätt herr Gezelius framhöll kan inte vara önskvärd ur låntagarnas synpunkt.

Jag vill bestämt slå tillbaka det påståendet, att reservanternas skulle ha den uppfattningen att man genom deras förslag skulle på något sätt minska den rättvisa tilldelningen av lån, där hela utskottet är enigt om att man bör hjälpa. Det är inte detta det gäller, utan det är som sagt organisationsformen.

Förslag till förordning om värnpliktslån. (Forts.)

En central ledning måste enligt vårt och mitt sätt att se vara rationellare och fungera jämnare än en fördelning på olika län, och det måste ur de synpunkter, ur vilka man avser att hjälpen bör ges, vara önskvärt att minska den irritation, som annars lätt blir följden med en ny kommission.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Svensson: Herr talman! Jag fick anledning att begära ordet i denna fråga i anslutning till vad herr statsrådet sade om analogien med behandling av ärenden på jordbrukets område.

Jag har varit med i denna låneverksamhet i många år, och jag har den alldeles bestämda uppfattningen, att om man skall gå tillväga på det sätt som reservanterna föreslå, måste det bli en väsentlig fördröjning av ärendenas behandling. 'Ty vad blir följden? Jo, om arbetsmarknadskommissionen är den centrala myndighet, som har hand om familjebidragsnämndernas förslag, och det behövs komplettering av handlingarna, kommer det att dröja mycket länge innan kommissionen får tillbaka de förklaringar, som den nödgats begära. Ett annat förhållande är det med länsnämnderna. De kunna telefonledes få kontakt med folk och på ett enklare sätt komma fram till ett rättvist beslut. Framför allt vinner man tid på detta. Jag tror att om man vill hjälpa och hjälpa snart skall man följa utskottets förslag. Det är utan tvekan det för de lånesökande fördelaktigaste. Jag är inte alls säker på att det under sådana förhållanden kommer att föranleda ökade kostnader.

Häruti instämde herr *Andersson* i Ovanmyra.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Gärde m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren bifaller tredje särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gärde m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Lindqvist, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 90 ja och 64 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Henriksson**, som yttrade: Herr talman! Genom kungl. proposition av den 10 maj 1940 (nr 258) föreslogs riksdagen att till lån för uppförande av

Interpellation. (Forts.)

en anläggning för tillverkning av strängbetong för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor. Riksdagen biföll denna framställan.

För att belysa vad frågan gäller skall jag citera byggnadsstyrelsens i propositionen återgivna yttrande i ärendet. Byggnadsstyrelsen anför:

»Strängbetongen vore armerad med dragen, seghärdad ståltråd av hög hållfasthet. Tråden sträcktes med viss kraft före ingjutningen, varigenom erhöles en förspänning, som sedermera utnyttjades för undvikande av dragspänningar i betongen vid normal belastning. Härigenom vunnes även den fördelen, att risken för sprickbildningar på grund av betongens krympning eliminerades, varjämte avsevärd materialbesparing och reduktion av dimensionerna ernåddes. Enär konstruktionerna bleve lätta och därför transportkostnaderna jämförelsevis låga, kunde standardmässig tillverkning av plattor och balkar av strängbetong troligen ske med ekonomisk fördel. Särskilt under nuvarande förhållanden då stora svårigheter föreläge att anskaffa järnbalkar och armeringsjärn till rimliga priser, borde användandet av strängbetong innebära icke oväsentliga lättnader vid materialanskaffning för byggnadsföretag. Av de remissakten bilagda handlingarna framginge, att även vid normala materialpriser byggnadskonstruktioner av strängbetong ställde sig billigare än sådana av vanlig armerad betong.

För användning av strängbetong talade även det förhållandet, att materialet till denna funnes att tillgå inom landet och att den i jämförelsevis stor omfattning torde kunna ersätta utländska järnbalkar, av vilka hittills importerats stora kvantiteter.

Såsom sammanfattning ville styrelsen uttala, att strängbetongen innebure ett steg framåt mot rationalisering inom husbyggnadsområdet, varför igångsättandet av en fabriksmässig tillverkning borde i möjligaste mån underlättas. På grund härav och då styrelsen för sin del icke hade något att erinra mot den av sökandebolaget uppgjorda finansieringsplanen, finge styrelsen tillstyrka bifall till framställningen.»

Framställningen hade även livligt tillstyrkts av bostadssociala utredningen och kommerskollegium.

A.-B. Betongindustri inlämnade sin framställning den 5 februari 1940. Bolaget hade tre ingenjörer som bedrivit forsknings- och experimentarbeten rörande denna tillverkningsmetod och som torde vara de enda inom landet, vilka behärska ämnet. De voro emellertid inkallade i militärtjänst. I skrivelse av den 21 mars begärde bolaget att dessa tre ingenjörer skulle hemförlovas för att kunna verkställa planerings- och konstruktionsarbeten för den nya fabriktionen. Den 7 juni kom avslag på denna framställan.

Bolaget skrev en ny anhållan den 14 juni och anhöll under återopande av riksdagens beslut att åtminstone få tjänstledighet under viss tid för ingenjörerna. Den 30 juli kom svar att en ingenjör erhöles permission till den 30 september. Detta besked kom emellertid ej ingenjören tillhanda förrän den 9 augusti. En andra ingenjör har i dagarna tills vidare permitterats. Den tredje ingenjören är fortfarande i militärtjänst.

Ett halvt års dyrbar tid har gått förlorad för bolaget, näringslivet och arbetsmarknaden. Statsmakterna ha ansett denna industri så betydelsefull att de bevilja 800,000 kronor i lån för att få den i gång, men samtidigt hindras arbetet genom att tre man vägras permittering från militärtjänst. Det är väl ändå att låta den vänstra handen ej veta vad den högra gör. Det bör även här tilläggas att bolaget räknat med att under vintern kunna sysselsätta 150 byggnadsarbetare på fabriksbyggnaden. Det torde nu vara osäkert om det blir möjligt att påbörja byggnaden före våren. Faran för hela projektet är desto

Interpellation. (Forts.)

större som lånevillkoren stipulera att lånet skall användas före den 1 oktober 1941. Hur skall detta bli möjligt, om man ej kan få konstruktionerna klara.

Med hänvisning till vad jag ovan anført anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

Vad är anledning till att de förut omtalade ingenjörerna ej i rimlig tid hempermitterats?

Ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder för att i fortsättningen på ett mera rationellt sätt fördela specialister mellan militära och civila uppgifter?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från andra särskilda utskottet:

nr 6, angående fortsatt giltighet av gällande förskottsstat för försvarsväsendet m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser vissa anslag till hov- och slottsstaterna;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till vissa befästningsanläggningar;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser *sjätte* huvudtiteln,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser *sjunde* huvudtiteln;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvesteringar i statens affärsverksfonder m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Ume älv m. m.;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av skyddsrum vid vissa skyddshem;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser *åttonde* huvudtiteln;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser vissa anslag under *nionde* huvudtiteln;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser *tionde* huvudtiteln;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvestering i statens utlåningsfonder;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser *femte* huvudtiteln;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen angår kapitalinvesteringar i statens allmänna fastighetsfond avseende socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning av viss stationsutrustning vid telegrafverket;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser anslag till försvarsväsendets verkstadsnämnd;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond för byggnads- och inredningsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser vissa kapitalinvesteringar i fonden för förlag till statsverket; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 av anslagsmedel för vissa byggnadsarbeten m. m. vid försvarsväsendet; samt

från tredje särskilda utskottet:

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:s proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m. dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.59 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Torsdagen den 29 augusti.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogs den av herr Henriksson vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående hemförlovande av vissa till militärtjänst inkallade, hos aktiebolaget Betongindustri anställda ingenjörer, m. m. Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes tredje särskilda utskottets memorial, nr 6, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnpliktslån.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

fröken <i>Hesselgren</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 29 aug.,
herr <i>Magnusson</i> i Tumhult	› 2 › › › 30 ›
› <i>Karlsson</i> i Granebo	› 2 › › › 29 ›
› <i>Barnekow</i>	› 3 › › › 29 ›
› <i>Nolin</i>	› 3 › › › 29 › och
› <i>Nordström</i> i Torsby	› 3 › › › 29 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.3 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 30 augusti.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och lades till handlingarna tredje särskilda utskottets memorial, nr 6, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnpliktslån.

§ 2.

Anmäldes och godkändes tredje särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 29, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnpliktslån.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i dess memorial nr 6 bifölles av första kammaren.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.3 f. m.

In fidem
Sune Norrman.